

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM RÉGÉSZETI KUTATÁSAI 2019–2020-BAN

Összeállította: Kertész Gabriella Nikoletta
Herman Ottó Múzeum, Miskolc

BORBAS PROJEKT

A BORBAS projekt keretén belül 2019 augusztusában rétegtisztázó fúrásokat mélyítettünk a lelőhely rétegvastagságának és rétegtani viszonyainak megállapítása, valamint radiokarbon keltezésre alkalmas minta kinyerése céljából *Szakáld-Testhalom* (azonosító: 62732), *Emőd-Karola szőlők* (azonosító: 89293), *Borsodivánka-Nagyhalom* (azonosító: 16345), *Sajószöged-Aranyos-halom* (azonosító: 63120), *Mezőcsát-Lapos-halom* (azonosító: 16049), *Tibolddaróc-Bérc út* (azonosító: 89291), *Tard-Tatárdomb* (azonosító: 72343) és *Hernádnémeti-Németi-halom* (azonosító: 85685) bronzkori lelőhelyeken.

Borsodivánka-Nagyhalom (azonosító: 16345)

bronzkor

2020. augusztus 31. és október 9. között – a 2019-es kihagyott évad után – folytattuk a tell település feltárását a 2. szelvényben. Az ásatás során elbontottuk a felső ház két padlószintjét (S1080, S1094a) és a hozzájuk kapcsolódó tűzhelyeket (S1078, S1104), járófelszíneket (S1092, S1082) és különböző feltöltési rétegeket. A ház mellett felszínben bontottuk az S1089 járósínt, az S1094 agyagplatformot, majd a ház metszetre bontása után a teljes felületen követtük a ház alatt felváltva jelentkező fitolit- és a köztük lévő feltöltésrétegeket (lentől felfelé haladva: S19–S7–S56–S1119–S55–S54–S6). A legalsó házszint elbontása után

a ház bontható részének DNy-i sarka alatt, az S6 felületén egy nagyméretű tál töredékeit találtuk. Az edényt méretei, a megtalált töredékek mennyisége és a szándékos törésre utaló nyomok alapján strukturált depozitumként határozhatjuk meg. A tál a ház építését megelőző közösségi rítus (feasting) kelléke lehetett, deponálását pedig talán alapítási rítusként értelmezhetjük. A feltárás során minden bontási egységből tettünk el talajmintát, és elvégeztük a teljes bontott rétegsor mikromorfológiai mintázását is.

Mezőkeresztes-Hegyes-halom (Tök-föld, Hegyes-határi-tábla) (azonosító: 80975)

neolitikum

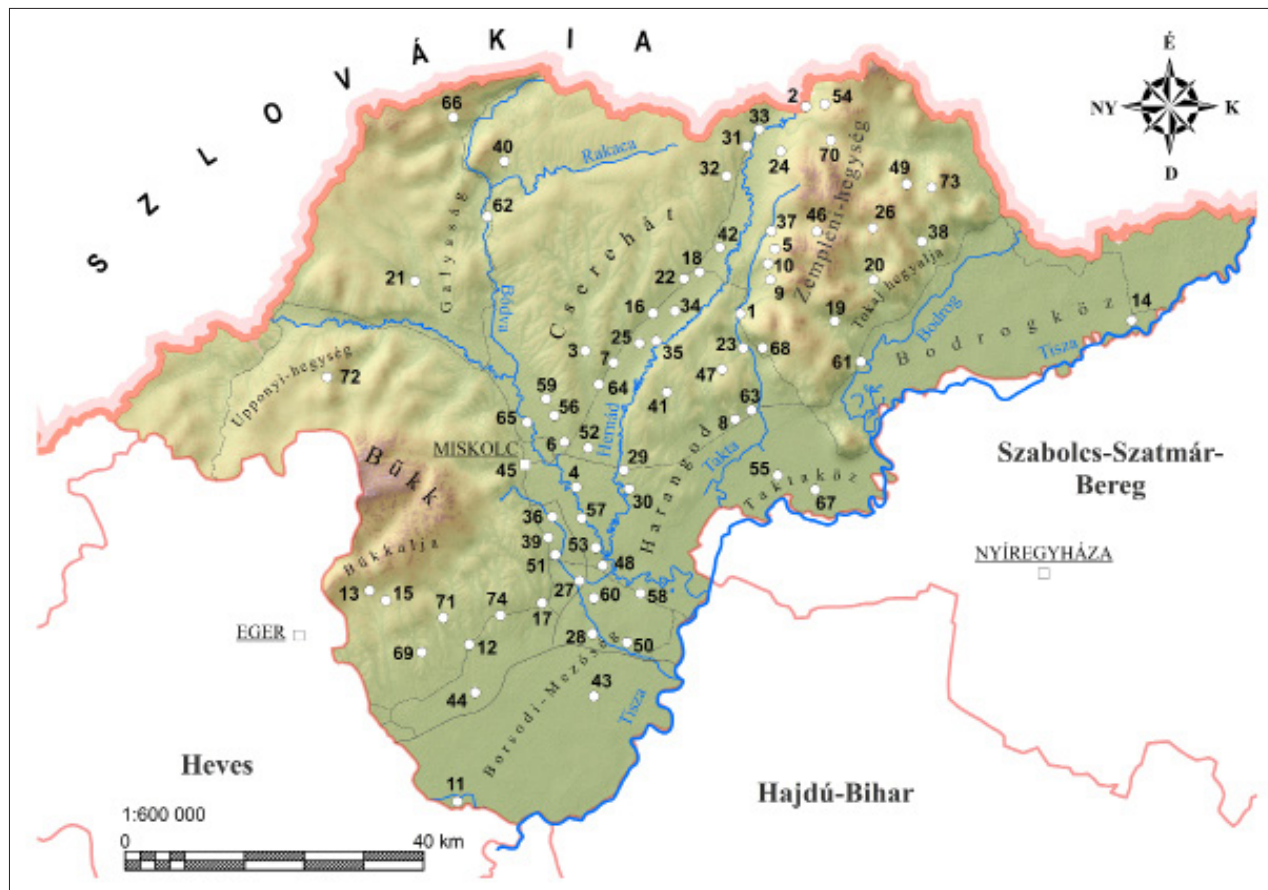
Mezőkeresztes-Hegyes-halom lelőhelyen 2019-ben extenzív terepbejárást és magnetométeres felmérést végeztünk. A terepbejárást során kis mennyiségű korai AVK leletanyagot találtunk. A geofizikai felmérés nem mutatott ki a domb körül mesterséges árkot, és a domb területén sem találtunk egyértelműen régészeti jelenségként értelmezhető anomáliát. A terület feltehetően természetes domb, melyet időszakosan használt a neolitikum embere.¹

Mezőkeresztes-Lapos-halom (Test-halom) (azonosító: 16070)

neolitikum

2019 májusában Mezőkeresztes-Lapos-halom lelő-

¹ A lelőhely 2019. évi kutatásához az alábbi jelentés kapcsolódik: CSENGERI, Piroska – P. FISCHL, Klára – HAJDÚ, Melinda – KIENLIN, Tobias L. – LÁTOS, Tamás – PUSZTAI, Tamás – TÓTH, Krisztián: Non-invasive research on the Neolithic settlement of Mezőkeresztes, Lapos-halom. *GLAEBBA* 1, 2021/1. 7–32.

1. térkép. A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai Borsod-Abaúj-Zemplén megye településein 2019–2020-ban, lelőhelyenkénti bontásban lásd a szövegben (Térkép: Kiss Dániel)

Map 1. Archaeological research at the Herman Ottó Museum, sites in Borsod-Abaúj-Zemplén County, 2019–2020 (Map by Dániel Kiss)

1. Abaújszántó, 2. Abaújvár, 3. Alsóvadász, 4. Alsószolca, 5. Arka, 6. Arnót, 7. Aszaló, 8. Bekecs, 9. Boldogkőújfalu, 10. Boldogkőváralja, 11. Borsodivánka, 12. Bükkábrány, 13. Bükkzsérc, 14. Cigánd, 15. Cserépfalu, 16. Csobád, 17. Emőd, 18. Encs, 19. Erdőbénye, 20. Erdőhorvát, 21. Felsőnyárad, 22. Forró, 23. Golop, 24. Gönc, 25. Halmaj, 26. Háromhuta, 27. Hejőkeresztúr, 28. Hejőpapi, 29. Hernádkak, 30. Hernádnémeti, 31. Hernádszurdok, 32. Hernádvécse, 33. Hidasnémeti, 34. Ináncs, 35. Kiskinizs, 36. Kistokaj, 37. Korlát, 38. Makkoshotyka, 39. Mályi, 40. Martonyi, 41. Megyaszó, 42. Méra, 43. Mezőcsát, 44. Mezőkeresztes, 45. Miskolc, 46. Mogyoróska, 47. Monok, 48. Muhi, 49. Nagyhuta, 50. Nemesbikk, 51. Nyékládháza, 52. Onga, 53. Ónod, 54. Pányok, 55. Prügy, 56. Sajópálfala, 57. Sajópetri, 58. Sajószöged, 59. Sajóvamos, 60. Szakál, 61. Szegilong, 62. Szendrő, 63. Szerencs, 64. Szikszó, 65. Szirmabesenyő, 66. Szögliget, 67. Taktabáj, 68. Tállya, 69. Tard, 70. Telkibánya, 71. Tibolddaróc, 72. Uppony, 73. Vágáshuta, 74. Vatta

helyen extenzív terepbejárást, geofizikai felmérés és légitűzést kutatást folytattunk, melyet az ősz folyamán szisztematikus talajfúrással egészítettünk ki. 11 fúrást mélyítettünk a település árkon belüli részén egy ÉNy–DK-i tengely mentén. E kutatások során kiderült, hogy a lelőhely az AVK késői időszakához kapcsolható, többrétegű települési domb – a geofizikai felmérések alapján sűrűn beépített,

mesterséges határoló vonallal körbevett terület. Tipológiailag az északi Szakálhát és a korábbi Szilme meg név alatt elkülönített csoportok leletanyaga áll legközelebb hozzá, néhány jellemvonás pedig már a késői neolitikum irányába mutat. A lelőhely körüli táj mesterséges kialakítására utaló adatok a tudatos térhasználatot bizonyítják.²

2 A lelőhely 2019. évi kutatásához az alábbi jelentések kapcsolódnak még: CSENGERI Piroska – P. FISCHL Klára – HAJDÚ Melinda – LÁTOS Tamás – PUSZTAI Tamás – TÓTH Krisztián: Mezőkeresztes-Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, LVIII–LIX. (2019–2020) 19–40.

CSENGERI, Piroska – P. FISCHL, Klára – HAJDÚ, Melinda – KIENLIN, Tobias L. – LÁTOS, Tamás – PUSZTAI, Tamás – TÓTH, Krisztián: Non-invasive research on the Neolithic settlement of Mezőkeresztes, Lapos-halom. *GLAEBIA* 1, 2021/1. 7–32.

**Tibolddaróc-Bérc út
(azonosító: 82291)**

rézkor, bronzkor

2020. május 10-én szisztematikus felszíni leletgyűjtést végeztünk önkéntesek közreműködésével Tibolddaróc-Bérc út bronzkori településén. A felszíni leletgyűjtés helyét a korábbi geofizikai és fémkeresős kutatások eredményei alapján jelöltük ki. A gyűjtést három 50x50 méteres négyzetben, 5x5-ös egységekben végeztük. A felgyűjtött területről kisméretű, erősen erodált felületű, nagy mennyiségű leletanyag került elő (77,112 kg kerámia, 8,051 kg patics és 61,205 kg kő). Feltűnő a csontanyag hiánya. A leletanyag értékelhető része a badeni, a hatvani és a füzesabonyi kultúrákhoz köthető. A leletanyag térbeli eloszlása egybeesik a geofizikai felmérés anomáliatérképével.

P. Fischl Klára

FÉMKERESŐ MŰSZERES KUTATÁSOK

A Herman Ottó Múzeum civil fémkeresősök segítségével összesen 61 lelőhelyen mintegy 75 alkalommal végzett prevenciós jellegű, valamint lelőhely felderítésére irányuló műszeres leletfelderítési munkát, illetve helyszíni szemlét a 2019–2020-as évben.

Ezek a kutatások **Abaújszántó, Abaújvár, Alsóvadász Alsószolca, Arka, Bekecs, Boldogkőújfalu, Boldogkőváralja, Bükkzsérc, Cserépfalu, Erdőbénye, Erdőhorváti, Golop, Gönc, Halmaj, Háromhuta, Hernádszurdok, Korlát, Makkoshotyka, Martonyi, Megyaszó, Miskolc, Mogyoróska, Monok, Muhi, Nagyhuta, Nemesbikk, Nyékládháza, Onga, Ónod, Pányok, Prügy, Sajóvamos, Szakáld, Szegilong, Szendrő, Szerencs, Szikszó, Szögliget, Taktabáj, Tállya, Telkibánya, Uppony és Vágáshuta** települések közigazgatási határain belül található lelőhelyeken zajlottak.

Munkatársak: Kertész Gabriella Nikoletta, Galkó József, Hortobágyi Viktor, valamint a múzeum civil fémkereső műszeres önkéntesei.

Bakos Gábor

M30 AUTÓPÁLYA PROJEKT**Arnót-Répásalj Nyugat
(azonosító: 58952)**

őskor, bronzkor

A lelőhely Arnót ÉNy-i közigazgatási határában,

az Arnótot és Sajópálfalát összekötő műút keleti és nyugati oldalán, egy ÉNy–DK-i irányú, nyugatról keletre emelkedő dombháton, illetve a Répás nevű domb nyugati lábánál található. A NIF Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-vel mint Megrendelővel és a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft.-vel mint Megbízóval kötött megállapodásunk alapján 2019. július 15. és augusztus 7. között a lelőhelyen elvégeztük az „M30 gyorsforgalmi út Miskolc–Tornyosnémeti A építési szakasz” c. projekthez kapcsolódó régészeti megfigyelést, és az ahhoz tartozó régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkát a 33+850–33+970 kilométerszelvények között.

A beruházás nyomvonalával érintett terület a nagy kiterjedésű lelőhely középső részén húzódik. A felszínt két részre osztja az Arnótot és Sajópálfalát összekötő műút. Az út nyugati oldalán az érintett szakaszon teljes mértékben befejeződtek a régészeti munkálatok 2018-ban, míg a lelőhely keleti része a domb aljáig került feltárássra. A domb alsó részétől kelet felé a munkaterületet részben sűrű bozót, részben a feltárással meddője fedte el, így ezeknek a területeknek a vizsgálatára 2019-ben, régészeti megfigyelés keretében került sor.

Összesen 39 új régészeti jelenséget tártunk fel, melyek közül 28 nagyobb méretű, kerek tárológödör és 6 cölöphely, továbbá 5 téglalap formájú, erősen összeszűkülő aljú, úgynevezett cserzőgödör volt. Az objektumokból viszonylag kevés leletanyagszármazott, de ezek alapján a jelenségek minden bizonnyal az őskorra, azon belül is a bronzkor időszakára keltezhetőek. A korszak pontosabb behatárolása a kerámiaanyag jellegtelen volta miatt igen nehéz. Az egyik gödörből két kutya teljes váza, valamint egy szarvasmarha koponyája került elő. A két kutya K–Ny-i tájolásban egymásra volt fektetve.

A korábbi kutatásokkal összhangban megállapíthatjuk, hogy a lelőhely nagy valószínűséggel folytatódik északi és déli irányban is a szelvényfalon túl. Nyugati irányban a nyomvonalba eső rész lehatárolása a 2018. évi ásatással megtörtént. Keleti irányban a lelőhelyet egy 15–20 méteres negatív szakasz határolja. A **Sajópálfala-Répás (azonosító: 55170)** és Arnót-Répásalj Nyugat lelőhelyek határán feltárt jelenségek struktúrájukban némileg elkülönülnek, azonban a leletanyaguk alapján korszakban közel állnak egymáshoz. A lelőhelyek egymáshoz való viszonyának vizsgálata további kutatást igényel.

Munkatársak: Asztalos Fanni, Balogh Marcell, Gregóczki Gergő, Kron Csaba, Nagy Zoltán és Simon József.

Fabián Sára

Arnót-Nagy-Bugyik Nyugat II. (nyilvántartásba vétel alatt)

neolitikum

A STRABAG Építő Kft. megbízásából, Arnót külterületén az M30 gyorsforgalmi úthoz kapcsolódó vápa kialakítása során folyamatos régészeti megfigyelést végeztünk. 2019. július 18-án a főpálya 32+300 kilométerszelvényével egy vonalban, az E783265, N311982 EOV koordinátáknál régészeti jelenségekre utaló paticsmaradványokat és kerámiatöredékeket találtunk, mely alapján Arnót-Nagy-Bugyik Nyugat II. néven új régészeti lelőhelyet azonosítottunk. A leletkoncentráció környezetében mintegy 2500 m² területen régészeti tükörfelület került kialakításra. A sárga, homokos altalajon összesen 9 régészeti jelenség foltja rajzolódott ki. A feltárt jelenségek – az előkerült szerény mennyiségű leletanyag alapján – nagy valószínűséggel a neolitikum időszakára keltezhetőek. Az S3 jelenség egy 13,4x6,2 m kiterjedésű, ÉNy-DK-i tájolású, szabálytalan téglalap formájú beásás, mely a terület legmagasabb pontján helyezkedett el. Elképzelhető, hogy hosszúházként, esetleg az ahhoz tartozó agyagkitermelő gödörként azonosítható. A többi feltárt régészeti jelenség az S3-tól D-re, DK-re helyezkedett el. Ezek mindegyike kisméretű, sekély gödör volt kevés leletanyaggal. Az S3 és S9 számú jelenségek betöltéséből egy-egy kőbalta töredéke került elő, melyek az ásás legkiemelkedőbb leletei. A régészeti jelenségek feltárása után megállapítottuk, hogy a tükörfelület további bővítésére van szükség annak érdekében, hogy biztonsággal lehatárolhassuk a lelőhely kiterjedését. A bővítésre munkaszervezési okokból később, 2019. október 28-án került sor. A terület déli felében beton villanyoszlopok helyezkedtek el, melyek nem tették lehetővé az egyenes szelvényfal kialakítását. Ennek ellenére megállapítható volt, hogy egy jól lehatárolható, kisméretű, a neolitikum idejére keltezhető telepnyomot azonosítottunk, melyet teljes egészében feltártunk.

Munkatársak: Asztalos Fanni, Kiss Dániel, Kron Csaba és Simon József.

Gregóczki Gergő

Aszaló-Boszorkány (nyilvántartásba vétel alatt)

vaskor, II. világháború

A lelőhelyen 2019-ben végeztünk régészeti megfigyelés keretében végzett régészeti bontómunkát. A feladatot az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz, 40+500 – 64+700 kilométerszelvény közötti szakasz és kapcsolódó

létesítményei kiviteli terveinek elkészítése, engedélyeinek beszerzése és kivitelezése” című projekthez kapcsolódóan láttuk el.

A régészeti megfigyelés keretén belül történő régészeti bontómunka során összesen 55 objektumot tártunk fel. Ezek közül 22 őskori temetkezésnek bizonyult. Az eltemetés módja rendkívül vegyes volt, az urnasírok mellett szórthamvas és korhasztásos temetkezéseket is feltártunk. Két urnasírnál a téglalap alakú, viszonylag nagyméretű (260x230 cm és 110x145 cm) sírépítményt is azonosítani tudtuk, melyeknél az építmény négy sarkában elhelyezkedő egy-egy oszlop helyét is rögzítettük. Az urnák és a szórthamvas sírok esetében néhány mellékletet (kerámiaedény, bronz nyílhegyek, üveggyöngyök) találtunk. A csontvázas temetkezések minden esetben melléklet nélkülieknek bizonyultak; a vázak megtartása rendkívül rossz volt. A temető az általunk feltárt területtől ÉNy-ra és esetleg nyugatra, a domb nyomvonalon kívül eső, magasabb részein még tovább folytatódhat.

A feltárt területen két körárok is előkerült. Ezek északi és déli oldalukon is egy-egy bejárattal rendelkeztek. Belsejükben temetkezés nem került elő, itt valamilyen cölöpszerkezetes építmény állhatott, melyet az S14 körárok belsejében két oszlophely, míg az S31 körárok esetében négy oszlophely jelzett. Az S31 körárok betöltésében több őskori kerámiatöredék, valamint egy emberi koponya is előkerült.

A megkutatott területen néhány, leletanyagot nem tartalmazó, ismeretlen korú gödört is találtunk, valamint a lelőhelyen kb. 300 m hosszan egy, a II. világháború idejére keltezhető árokszakaszt is azonosítottunk (*I. kép*). Az árok szélessége 65–75 cm között mozgott, alja felé összeszűkült, itt szélessége kb. 45 cm volt. Mélysége átlagosan 50 cm; minden esetben az altalajba mélyedt. Néhány alkalommal azt is megfigyelhettük, hogy az őskori temető területét is bolygatták a kialakítása során. Az árokból a keleti oldal felé, a domb lejtésével megegyező irányban több kisebb szélességű, enyhén kanyarodó árok szakasz vezetett le, melyek egy-egy aknában végződtek. Véleményünk szerint ezek a keskenyebb árkok talán a futóárók vízmentesítését szolgálták. A keleti végüknél kialakított aknák átmérője kb. 1 méter. A feltárás során az árok betöltéséből néhány töltényhüvely, valamint egy géppuskatár került elő, melyek az 1943–44 során itt zajló eseményekhez kapcsolódnak. A II. világháborús árok a feltárási területünktől DNY-ra és ÉNy-ra is minden bizonnyal folytatódik. Munkatársak: Asztalos Fanni, Juhász Ádám, Kron Csaba és Nagy Zoltán.

Miskolczi Melinda

Aszaló-Sárkány II. (azonosító: 91655)

ismeretlen kor, II. világháború

A lelőhely Aszaló település határában, a Honvéd és Kossuth utcák, valamint a 3. számú főút kereszteződésétől Ny-ÉNy-ra, az Úr-hegy D-i nyúlványának, a Magyar-hegynék a K-i lejtőjén húzódik.

A régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkára az „M30 gyorsforgalmi út, Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz 40+500 – 64+700 kilométerszelvények között” című projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. július 23. és július 25. között végzett el.

A lelőhelyen 2013-ban Szalontai Csaba, majd 2016-ban Koller Melinda (Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ) vezetésével került sor terepbejárásra, 2017-ben pedig a lelőhely nyomvonalba eső részén a Herman Ottó Múzeum végzett geofizikai vizsgálatokat. A lelőhely próbafeltárását 2017-ben Szolyák Péter vezetésével a Herman Ottó Múzeum végezte el.

A 2019. évi feltárás során összesen 9 stratigráfiai számot osztottunk ki (S2–S10) a területen szórványosan elhelyezkedő jelenségeknek, melyek közül 7 gödör és 2 árok részlet volt. Az S2, S3, S4, S5, S6, S7, S10 objektumok egyike sem tartalmazott leletanyagot, és bár feltehetően emberi tevékenységhez köthetők, keltező leletek híján koruk ismeretlen. Csak feltételezni tudjuk, hogy közülük néhány jelenség a domboldalban egykor folytatott szőlőműveléshez köthető. Az S9 árok betöltéséből egy darab őskori és két darab Árpád-kori kerámiatöredék került elő, melyek valószínűleg a domb magasabb részeiről mosódtak az árokba. Az árokról sokkal inkább annak újkori volta feltételezhető.

Az S8-ként dokumentált, a második világháború lövészárokszerének részét képező, átlagosan 77 cm mély, meredeken rézsús oldalfalú, egyenes aljú árok 40,8 méter hosszan, egymást közel szabályosan követő, négyzetes kiugrásokkal, megközelítőleg É–D-i irányban keresztülszeli a régészeti bontómunkára kijelölt terület K-i felét. Az árok az É-i és a D-i végénél is befut a szelvényfalak alá. A négyzetes kiugrások közel szabályosan, 9–10 m-es közökkel és 3,6–3,7 m mélyen követik egymást. Az árokból néhány repeszdarab és kevés mázas kerámiatöredék, a környezetéből több lőszer került elő. A régészeti megfigyelés keretében belül végzett bontómunka során tett megfigyelések alapján a lelőhely kiterjedése DK-i irányban mintegy 60 méterrel bővült. Munkatársak: Galkó József, Nagy S. József, Nagy Zoltán.

Csobád-Meggyes (azonosító: 84951)

újkor, II. világháború

A lelőhely Csobád községtől ÉK-re, a Meggyes-dűlőben, a Csobádi-pataktól Ny-ra, több ÉK–DNy-i irányú magaslattal tagolt területen helyezkedik el. A régészeti megfigyelés keretén belül végzett bontómunkára az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz, 40+500 – 64+700 km sz. közötti szakasz (PST: A030.10)” című projekt kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. május 23. és június 7. között végzett el.

Ezt megelőzően 2013-ban Szalontai Csaba, majd 2016-ban Koller Melinda (Forster Központ) vezetésével terepbejárást végeztek a területen, melynek során Árpád-kori és újkori edénytöredékeket gyűjtöttek. 2017-ben geofizikai vizsgálatokat végzett a Herman Ottó Múzeum Szörényi Gábor András vezetésével a lelőhely nyomvonalba eső részén. A próbafeltárást Petkes Zsolt vezette (Ásatárs Kft., a Herman Ottó Múzeum alvállalkozójaként) 2017. szeptember 6. és szeptember 8. között, melynek során szórványos települési jelenségeket tártak fel, leletanyag nélkül. Feltételezték, hogy az objektumok újkoriak lehetnek.

2019-ben a régészeti megfigyelés keretén belül végzett bontómunkára a próbafeltárással érintett lelőhelyrészén, illetve attól DNy-ra került sor. A terület szántóföldi művelés alatt állt. A szántott humusz alatt legtöbb esetben vörössárga (néha világosbarna), agyagos, kavicsos altalaj jelentkezett. A humusz vastagsága 45–70 cm között mozgott. A próbafeltárással már érintett területen egy nagyméretű tárológödört, valamint egy, a főpályára merőlegesen futó (ÉNy–DK-i irányú), széles csapadékvíz-elvezető, vagy területhatárként szolgáló árkot tártunk fel. Leletanyag nem került elő ezekből az objektumokból. A pihenő területén egy kisméretű állatjártatot, vagy állatjártattal megbolygatott gödörreljart bontottunk ki, melyből szintén nem kerültek elő leletek. A nagyméretű gödörtől 200 m-re, D-re, a beruházáshoz kapcsolódó optikai árok nyomvonalában egy II. világháborús futóárkot tártunk fel, melyből egy darab, a korra keltehető gomb került elő. Az optikai kábeltől 200 m-re Ny-ra egy széles árkot kutattunk meg, melyből szintén nem került elő leletanyag.

A korábbi kutatásokkal összhangban megállapíthatjuk, hogy a lelőhelyen szórványosan valószínűleg újkori település található, valamint egy II. világháborús lövészárk fut keresztül. Munkatársak: Horváth Fanni, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Szabó László, Szabó István és Pálfi Tibor.

Forró-Kocsár-kút-dűlő I.
(azonosító: 84955)

őskor, újkor, II. világháború
Az ÉK–DNy-i irányú lelőhely Forró község határában, a Kocsár-kút-dűlőben, a 3. számú főút két oldalán helyezkedik el. Központi része a műút Ny-i oldalán található, K-i oldalán nádas húzódik. A régészeti megfigyelés keretén belül végzett bontómunkára az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz, 40+500 – 64+700 km sz. közötti szakasz (PST: A030.10)” című projekt kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. május 14. és június 7. között végzett el.

Ezt megelőzően 2013-ban Szalontai Csaba, majd 2016-ban Koller Melinda (Forster Központ) vezetésével terepbejárást végeztek, melynek során újkőkori és Árpád-kori edénytöredékeket gyűjtöttek. 2017-ben geofizikai vizsgálatokat végzett a Herman Ottó Múzeum Szörényi Gábor András vezetésével a lelőhely nyomvonalba eső részén. A lelőhely próbafeltárását Gulyás Gyöngyi vezetésével az Ásatárs Kft. a Herman Ottó Múzeum alvállalkozójaként, 2017. október 17. és október 19. között végezte.

A terület a kivitelezéskor szántóföldi művelés alatt állt. A szántott humusz alatt mindenütt sárgásbarna, löszös altalaj jelentkezett. A terület ÉK-i sarkában négy, a DNy-i szélén egy sekély, kerek beásást bontottunk ki, melyekből nem került elő leletanyag. Humuszlencsék, vagy ismeretlen korú gödöralkak lehettek. A kutatási felszín közepén ÉNy–DK-i irányú árkokat tártunk fel, melyekből szórványosan újkori kerámiák kerültek elő. Valószínűleg csapadékvíz elvezetésére vagy területhatárolásra szolgáltak. A DNy-i sarokban egy K–Ny-i tájolású, nyújtott vázas temetkezés került elő, melynek melléklete nem volt, a sír betöltéséből azonban előkerült egy patintott kőeszköz, így az őskorra keltezzük. Ezen kívül megkutattunk még egy II. világháborús ívelt futóárkot, ÉK-i végében egy beásott, mély, lépcsős fedezéssel. Az árkokat, valamint a futóárkot és a fedezéket már részben feltárták 2017-ben a próbaásatás során, azonban pontos kiterjedésük tisztázása most történt meg.

A korábbi kutatásokkal összhangban megállapíthatjuk, hogy a lelőhelyen szórványosan egy őskori, valamint egy újkori település található, továbbá egy II. világháborús fedezék futóárkokkal. Munkatársak: Horváth Fanni, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Szabó László, Szabó István és Pálfi Tibor.

Horváth Antónia

Hidasnémeti-Középső-mező
(azonosító: 84993)

késő avar kor (7–9. század)

A régészeti lelőhely Hidasnémeti belterülete mentén, a vasúttól nyugatra, a 3. számú főút nyugati oldalán helyezkedik el. Intenzív mezőgazdasági művelés alatt álló, sík területen fekszik, keletről Hidasnémeti települése, nyugat felől egy É–D-i irányú dombvonulat határolja. A beszámolóban szereplő beruházási terület a lelőhelytől kissé északra vezetett M30 főpályaszakasz nyugati oldala mentén létesülő csapadékvíz-elvezető árok nyomvonalán található, ahol az „M30 gyorsforgalmi út, Miskolc–Tornyosnémeti C építési szakasz 64+700 – 86+848,05 km sz. között” című projekthez kapcsolódóan régészeti megfigyelést és régészeti megfigyelés keretén belül bontómunkát végzett a Herman Ottó Múzeum 2020. október 29. és november 9. között.

A régészeti bontómunka során összesen 6 stratigráfiaegység-számot osztottunk ki. A jelenségek közül négy bizonyult régészeti objektumnak, két jelenségről a bontás során kiderült, hogy nem régészeti korúak. A régészeti objektumok közül egy gödröt (S1) és egy kemencebokr részletét tártuk fel, két külső kemencével (S3, S4) és a közös hamus/munkagödörrel (S6). A kemencebokr keleti, DK-i felét a csapadékvíz-elvezető árok kialakítása során megsemmisítették. Megmaradt részletének feltárása során dokumentálni lehetett, hogy az egyik kemence (S3) szájnyílása déli irányba néz, ezzel csatlakozik a hamus/munkagödör (S6) északi oldalához, míg a másik kemence (S4) a hamus/munkagödör (S6) nyugati oldalán helyezkedik el, szájnyílása kelet felé néz, formája pedig leginkább patkóra hasonlít.

Az agyag altalajba vájt kemencék élénk vörösre, feketére égett sütőfelülete közvetlenül a sárgásbarna agyagon nyugodott. Az S4 kemence boltozatának belmagassága 18 cm, a Ny–DNy-i oldalán 15 cm mélységig megmaradt.

Az S4 kemence betöltéséből néhány díszítetlen kerámiatöredék mellett előkerültek kívül sötétszürke, belül vörösesbarna, homokkal és kavicsal soványított, sötétszürke törésű, hullámvonallal díszített, az avar korra keltezhető, annak is a 7–9. század közötti időszakára jellemző darabok. A humuszolt felszínét és szűkebb környezetét fémkereső műszerrel is átvizsgáltuk, ennek során az S1 feletti humuszból egy jó állapotban megőrződött, az avar korra keltezhető, háromélű, nyéltüskés, vas nyílhegy került elő. E típus különböző változatait az avar kor egésze során használták. Olyan jellemzője nincs, mely a kormeghatározásban segítséget nyújtana, azt mégis megerősíteni

látszik, hogy a feltárt telepjelenségek az avar korra keltezhetők.

A feltárás eredményei alapján kértük a lelőhely korábbi kiterjedését archiválását, és a topográfiai térképen jelölt új kiterjedés nyilvántartásba vételét. Munkatársak: Bárdos Nándor, Galkó József.

Jenei Anita

Hidasnémeti-Perényi-pataktorkolat Nyugat (nyilvántartásba vétel alatt)

középső neolitikum (AVK), népvándorlás kor
A Herman Ottó Múzeum munkatársai (Horváth Fanni, Hortobágyi Viktor) 2020 májusában régészeti megfigyelés keretén belül új lelőhelyet azonosítottak az M30-as gyorsforgalmi út Miskolc–Tornyosnémeti „C” építési szakasz 83+700-83+820 kilométerszelvényei között. A lelőhely Hidasnémeti településtől DNy-ra, a jelenlegi 3. számú főút nyugati oldalán, egy lankás domboldal keleti lejtőjén húzódik, a Perényi-pataktól délre.

A kétnapos humuszosítást követően a kézi bontómunkát 2020. június 2–5-ig végeztük el, mely során összesen 15 régészeti jelenséget dokumentáltunk. A feltárt objektumok többsége gödör volt. Az egyikben tűzhely nyomát sikerült azonosítanunk, mely a középső neolitikum időszakára keltezhető, akárcsak további két jelenség, melyek méretük alapján vélhetően K–Ny-i irányú agyagkitermelő gödrök lehetnek, és a 3. számú főút alatt folytatódnak tovább. A feltárt telepjelenségekből az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája (AVK 2, 3?) és a tiszadobi csoport jellegzetes kerámiatöredékei kerültek elő viszonylag nagyobb mennyiségben.

Feltártunk továbbá egy vélhetően népvándorlás kori földbe mélyített házat cölöplyukakkal, a DK-i sarkában kőpakolásos tűzhellyel/kemencével. Az innen kikerült leletanyag csekély mennyiségű, amely megnehezíti az objektum pontos korszakba sorolását.

Munkatársak: Kron Csaba, Simon József, Nagy Zoltán.

L. Hajdu Melinda

Ináncs-Csobádi-pataktól K-re (azonosító: 91657)

II. világháború

A lelőhely Csobád település határában, a Csobádi-patak keleti oldalán, a Tábla-dűlő nevű hátrészben, több É-ÉK–D-DNy-i irányú magassalattal tagolt területen helyezkedik el. A régészeti megfigyelésre és a régészeti megfigyelés keretében

végzett bontómunkára az „M30 gyorsforgalmi út, Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz 40+500 – 64+700 kilométerszelvényei között” című projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. május 13. és július 17. között végzett el.

A lelőhelyen 2016-ban Koller Melinda (Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ) vezetésével végeztek terepbejárást, majd 2017-ben a lelőhely nyomvonalba eső részén Stibrányi Máté végzett geofizikai vizsgálatokat. A lelőhely próbafeltárását 2017-ben Gulyás Gyöngyi vezette (Ásatárs Kft., a Herman Ottó Múzeum alvállalkozójaként).

A bontómunkára kijelölt terület megnyitása során a kivitelező a főpálya és a pihenő kihajtójának mintegy 200 méter hosszúságú szakaszán végezte el a gépi humuszosítást. A humusz vastagsága 40-50 cm volt, alatta a sárgásbarna altalaj jelentkezett.

A próbafeltárás területén kiosztott stratigráfiai számok sorát folytatva egy számot (S8) osztottunk ki az előkerült jelenségnek. Az S8-ként dokumentált, a második világháború lövészárók-rendszerének részét képező árokészletet kézi bontómunkával 2019. június 19. és június 26. között bontottuk ki. Az árok a DNy-i végénél a beszállító út nyomvonala alá futott be, ÉK-i vége a szelvényfaltól 10 m-re elágazott K felé, majd a szelvényfal alá futott (S8 – keleti elágazás). A viszonylag sekély, egyenes oldalfalú és aljú árok 140 m hosszan, cikcakk alakban, ÉK–DNy-i irányban keresztülzeli a régészeti bontómunkára kijelölt nyomvonalszakaszt (2. kép). A négyzetes kiugrások szabályosan, általában 10 m-es közökkel és 4 m mélyen követik egymást.

A főpálya bal oldalán vezetett beszállító út nyomvonalának humuszosítását 2019. július 17-én végezte el a kivitelező. Ekkor dokumentáltuk a lövészárók újabb, mintegy 14,5 m hosszan előkerült részletét. Az ÉK–DNy-i irányú árokészlet sötét foltjában számos helyen már az altalaj jelentkezett, és betöltésének legnagyobb vastagsága is mindössze néhány centiméter volt, ezért foltdokumentációjának elkészítését követően – a kivitelezővel egyeztetve – geotextillel és töltésanyaggal elfedésre került.

A régészeti megfigyelés keretén belül végzett bontómunka során tett megfigyelések alapján a korábbi lelőhelypoligonhoz képest a lelőhely határa DNy-i irányba, az előkerült lövészárók részletének vonalában kb. 45-50 méterrel bővült. Munkatársak: Galkó József, Hortobágyi Viktor, Kron Csaba, Nagy Zoltán és Fazekas Soma (önkéntes).

Jenei Anita – Simon József

Méra-Nagy- és Kishegy 2.
(azonosító: 97573)

őskor, ismeretlen kor

A lelőhely Méra külterületén, a Méra–Szalaszend közötti műút K-i oldalán, a Nagy- és Kishegy néven ismert határrészben található. A lelőhelyen az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti C építési szakasz 64+700 – 86+849 kilométerszelvények közötti szakaszán az ivóvíz- és szennyvízvezetékek bontási, kiváltási és védelembe helyezési, továbbá egyes egyszerű pihenők víziközmű-fejlesztési feladatai” című projekt munkálatai kapcsán a Herman Ottó Múzeum 2019. május 14. és május 23. között régészeti megfigyelést és régészeti megfigyelés keretében bontómunkát végzett.

A bontómunka során a 118,3 m² régészetiileg pozitív területen 3 régészeti objektumot tártunk fel. Valószínűleg őskori település maradványai. Az egyik egy nagyméretű agyaggyerő (S3), a másik egy sekély gödöralj (S1), a harmadik egy Ny–K-i tájolású, zsugorított csontvázas temetkezés (S2, 3. kép). A sírgödör betöltéséből több pattintott kőszilánk, egy sarlófényes eszközbetét, valamint néhány kerámiatöredék került elő.

Munkatársak: Galkó József, Juhász Ádám.

Simon József

Méra-Ronkva
(azonosító: 97549)

őskor, neolitikum

A lelőhely Méra település belterületétől, a mérái vasútállomástól északra, a Bélus-patak bal partján, a 3. számú főút K-i oldalán húzódik. A lelőhelyen az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti C építési szakasz 64+700 – 86+849 kilométerszelvények közötti szakaszán az ivóvíz- és szennyvízvezetékek bontási, kiváltási és védelembe helyezési, továbbá egyes egyszerű pihenők víziközmű-fejlesztési feladatai” című projekt munkálatai kapcsán a Herman Ottó Múzeum 2019. május 8. és május 20. között régészeti megfigyelést és régészeti megfigyelés keretében bontómunkát végzett.

A bontómunka során a feltárt régészetiileg pozitív terület nagysága 111,2 m² volt. A régészeti jelenségek (S1–S8) egy nagy kiterjedésű őskori (neolitikus) lemosódott rétegben és ez alatt kerültek elő. A vasúti pálya mentén lévő szakaszon nem tudtuk elvégezni a gépi humuszolást, mivel az árok nyugati oldalán húzódó vasúti kábel sérülésének lehetősége állt fent, a keleti oldalon pedig a szántóföldet bolygatva zöldkár keletkezett volna.

Munkatársak: Galkó József, Horváth Fanni, Juhász Ádám, Kron Csaba.

Simon József

Sajópálfala-Répás
(azonosító: 55170)

bronzkor, vaskor

A lelőhely Arnót és Sajópálfala települések közigazgatási határa között, de nagyrészt a Sajópálfalához tartozó területen helyezkedik el, a Répás nevű domb ÉNy-i harmadán húzódik. A NIF Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.-vel mint Megrendelővel és a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft.-vel mint Megbízóval kötött megállapodásunk alapján 2019. június 27. és augusztus 6. között elvégeztük a lelőhelyen az „M30 gyorsforgalmi út Miskolc–Tornyosnémeti A építési szakasz” projekthez kapcsolódó régészeti megfigyelést, és az ahhoz tartozó régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkát a 33+970 – 34+430 kilométerszelvények között.

A domb nyugati rézsűje a 2018. évi teljes felületű feltárás ideje alatt erősen bozótos volt, így annak feltárása 2019-ben régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkával történt meg. A 2018-ban feltárt területtől nyugatra már a humusz felső 50–60 cm-ének eltávolítása után nyilvánvalóvá vált, hogy a lelőhely folytatódik a domboldalon, ugyanis régészeti jelenségekre utaló talajelváltozások és kerámiatöredékek kerültek elő. A feltárás során kiderült, hogy Sajópálfala-Répás és **Arnót-Répásalj Nyugat** (azonosító: 58952) lelőhelyek csaknem összeérnek.

Összesen 33 régészeti jelenség került feltárássra, köztük 3 árok, 29 gödör és egy urnás temetkezés. Az árkok megközelítőleg É–D-i irányúak, így merőlegesen futnak fel a domboldalra. Az árkokból néhány őskori kerámiatöredék került elő, de külön említést érdemel, hogy az egyikben egy szarvasmarha-koponyát találtunk. Az egyedüli római császárkori lelet egy fibulatöredék – nagy valószínűséggel későbbi bolygatás eredménye.

A 29 feltárt gödörből közepes mennyiségű leletanyag, többnyire kerámiatöredékek kerültek elő. Az egyetlen urnás temetkezést a domb peremén, a terület keleti szélénél találtuk meg, ez a bronzkor idejére tehető. Pontosabb időbeli behatárolása a kerámiatöredékek jellegtelen volta miatt, archeometriai vizsgálatok nélkül nem lehetséges.

A korábbi kutatásokkal összhangban megállapíthatjuk, hogy a lelőhely nagy valószínűséggel folytatódik északi és déli irányban is a szelvényfalon túl. Keleti irányban a lehatárolás a 2018-as teljes felületű feltárással megtörtént, amit a 2019. évi régészeti megfigyelések is alátámasztanak. Nyugati irányban a lelőhelyet árkok határolják, ezektől nyugatra egy 15–20 méter hosszúságú, régészetiileg negatív szakasz található, majd kezdetét veszti **Arnót-Répásalj Nyugat** lelőhely (azonosító:

58952). A két lelőhely határán feltárt jelenségek struktúrájukban némileg elkülönülnek, azonban a leletanyaguk alapján korszakban közel állnak egymáshoz. A lelőhelyek viszonyának vizsgálata további kutatást igényel.

Munkatársak: Asztalos Fanni, Balogh Marcell, Gregóczy Gergő, Kron Csaba, Nagy Zoltán és Simon József.

Fábián Sára

**Szikszó-Alszer I. (Gémesküti nyomás)
(azonosító: 84933)**

késő bronzkor, kora újkor

A Strabag Építő Kft. megbízásából a Herman Ottó Múzeum 2019. július 31. és szeptember 18. között régészeti megfigyelést végzett az „M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti A építési szakasz 40+200 – 40+300 kilométerszelvények között” című projekt munkálatai kapcsán. Ennek során 2019. augusztus 10-én a frissen lehumuszolt felszínen (ahová már nem terjedt ki a korábbi próbafeltárás területe), a 40+280-as kilométerszelvényénél, az E788487, N317149 EOV koordinátáknál három régészeti jelenséget észleltünk. A 2019. augusztus 12-én végzett megfigyelés alkalmával ezekről 50-60 m-re délre újabb objektumokat észleltünk. Az egyik egy, a nyomvonal teljes szélességén áthúzódó cölöplyukor volt, melyről néhány méterre nyugatra 6 urnás temetkezés látott napvilágot. 2019. augusztus 13. és szeptember 2. között a humuszolás során további urnák kerültek elő. 2019. szeptember 5-én a humuszolás elérte az utolsó észlelt urnától számított 20 m-es pufferzónát – innen dél felé nem folytatódott tovább a lelőhely.

2019. augusztus 16-án megkezdődött az addig észlelt objektumok foltdokumentációja, 2019. szeptember 3-án pedig a feltáró munka. A temető felső rétegének feltárását követően 2019. szeptember 16–18-ig ismét humuszolásra került sor, mely elsősorban a munkaterület középső és keleti részét érintette – a mélyebb rétegben elhelyezkedő sírok feltérképezéséhez. A munkaterületen összesen 18 napig folytattunk feltáráshoz kapcsolódó munkálatokat. Sajnos kevés temetkezést sikerült jó állapotban kibontanunk – jellemzően a legmélyebben fekvőket, melyekről 3D-modelleket is készítettünk. Sok sírban figyeltünk meg égett bronztárgyakat, bronzdarabokat, főként rossz megtartásúakat. Több esetben a felszedés során szétnyílt urnákban további kis csuprokat észleltünk, emiatt a majdani restaurálás előtti urnabontások során további leletekre számítottunk.

A munkaterület DK-i részén több, még az őskorban kifosztott sírt találtunk, számos esetben a

rablógödör feltárása is jól észlelhető volt. A lelőhely D-DK-i irányban valószínűsíthetően tovább folytatódik a jelenlegi szántóföld alatt. Az ásás során fémkereső műszerrel is átvizsgáltuk a területet és a környező szántóföldet, ám további régészeti korú fémleletek nem kerültek elő.

A feltárás alkalmával két kora újkori jelenséget, egy 39 oszlophelyből álló, ismeretlen korú paliszádfal nyomait, valamint egy 76 sírból és 8 egyéb gödörből (véltetően kirabolt sírok) álló urnatemetőt tártunk fel. A lelőhely poligonját déli irányban további kb. 100 m-rel kiterjesztettük.

Munkatársak: Kron Csaba, Simon József, Horváth Fanni, Juhász Ádám, Nagy S. József, Bakos Gábor, Gyárfási József, Pálfi Tibor, Szabó László, Szabó István, Fábián Sára, Gregóczy Gergő, Kiss Dániel és Fazekas Soma (múzeumi önkéntes).

Kertész Gabriella Nikolett

**Szikszó-Bercel
(azonosító: 32221)**

őskor, bronzkor, kora újkor, újkor, ismeretlen kor
A lelőhely Szikszó ÉNy-i közigazgatási határában, a Vadász-pataktól keletre lévő Bercel nevű határ részben helyezkedik el, egy É–D-i irányú domb nyugati lankáján. A beszámolóban szereplő beruházási terület a Szikszóról Alsóvadász felé vezető földúttól keletre húzódik, a domb nyugati lankáján, mintegy 400 m hosszan.

A régészeti megfigyelésre és a régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkára az „M30 gyorsforgalmi út, Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz 40+500 – 64+700 kilométerszelvények között” című projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. március 18. és június 19. között végzett el.

A lelőhelyen 2013-ban Szalontai Csaba, majd 2016-ban Koller Melinda (Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ) vezetésével történt terepbejárás. 2017-ben, a lelőhely nyomvonalba eső részén a Herman Ottó Múzeum végzett geofizikai vizsgálatokat. 2017-ben a lelőhely próbafeltárását, majd 2018-ban teljes felületű feltárását és a 43+900-44+000 kilométerszelvények között, a jobb oldali csapadékvíz-elvezető árok nyomvonalán régészeti megfigyelés keretén belüli bontómunkáját Szörényi Gábor András vezetésével szintén a Herman Ottó Múzeum munkatársai végezték.

A 2019. március 18-tól június 19-ig tartó kutatásunk a teljes felületű feltárással érintett lelőhelyrész keleti folytatásában, a domboldal nyugati lankáján, a 43+905 kilométerszelvénytől egészen a 44+300 kilométerszelvényig tartó, egykor gyümölcsös-fás

kiskertek uralta területet érintette. A feltárási területen a régészeti objektumok kisebb-nagyobb csoportokba rendeződve jelentkeztek.

A feltárás során összesen 82 stratigráfiaegység-számot osztottunk ki (S904–S985). A feltárt jelenségek közül 75 régészeti objektumnak, 4 természetes jelenségnek bizonyult, emellett még 3 kutatóárkot nyitottunk. A régészeti objektumok között összesen 7 agyagkitermelő, 8 árok-részlet, 42 gödör, 14 cölöphely, egy platni, egy kemence, egy épület és egy temetkezés volt.

A feltárt objektumokból 36 a bronzkor időszárára keltezhető: 7 agyagkitermelő, 17 gödör, egy épület, 7 cölöphely, egy kemence és 3 árok-részlet. Ez utóbbiak közül említést érdemel az egyik legjelentősebb objektum, egy DNy–ÉK-i irányú, 6–7 m széles árok mintegy 30 méter hosszan feltárt részlete. Az ásatási felszín DNy-i sarkában előkerült mély és széles árok mindkét oldalán rézsűs, peremekkel és padkákkal szabdalt. Többségében jellegtelen bronzkori házikerámia-töredékek és egy bronztű töredéke került elő belőle. A részletükben vagy teljes egészében feltárt agyagkitermelők szintén ehhez a korszakhoz sorolhatók, ezek közül 3 egészen nagyméretű az ásatási terület ÉNy-i felét uralta. A bronzkorhoz köthető továbbá egy épület maradványa a hozzá tartozó cölöphelyekkel és a ráásott agyagkitermelő gödreivel, valamint 17 gödör és egy kemence, mely mellől egy bronz hajkarika töredéke látott napvilágot. A feltárt objektumokból előkerült bronzkori kerámiaanyag túlnyomó részét a jellegtelen bronzkori házikerámia-töredékek alkották.

Az ásatási terület ÉNy-i felén feltárt egyik nagyméretű agyagkitermelőben, a humuszolt felszíntől 125 cm mélyen, fejjel nyugati irányban, jobb oldalára fektetve egy gyermek csontvázára találtunk. A csontváz rossz megtartású, zsugorított helyzetű volt. A koponya és a kevés megmaradt, töredékes hosszúcsont méretéből következtetve 0–7 év közötti gyermek lehetett.

Kora újkori kerámiatöredékek egy gödörből kerültek elő, és szórványként néhány darab a humuszolt felszínről. Újkorinak pedig egy árok részlete tekinthető a belőle előkerült kerámiatöredékek alapján.

A feltárási terület szembetűnő jelenségei a közel É–D-i irányú, egymással csaknem párhuzamosan futó árkok, melyekről – egy újkori árkot kivéve – keltező leletanyag híján csak feltételezni tudjuk, hogy újkori eredetűek, és talán az egykori telekhatárok jelzésére, vízlevezetésre, vagy a domboldal eróziójának megfékezésére szolgáltak. Az említett árkokon kívül, keltező leletek hiányában 23 további gödör és 7 oszlophely kora is ismeretlen. A feltárt jelenségek közül egy gödör bizonyult mo-

dern korinak. A természetes jelenségek között egy humuszleomosódás és két önálló réteg, természetes talajkibúvás volt. Ez utóbbi, a feltárási terület ÉNy-i felében hosszan elnyúló, elmosódott szélű, sötét foltként jelentkező jelenségeket kutatóárkokkal (3 db) vizsgáltuk meg. A keleti irányban többszörösen bővített harmadik szondaárkokban került elő az egyik agyagkitermelő részlete, melynek alján feltártuk a már említett gyermekcsontvázat.

A feltárás befejezését követően, 2019. július 18-án régészeti megfigyelés során a lelőhely elfedésre kijelölt – utóbb a töltésépítéshez K–Ny-i irányban mégis meglépcsőzött – területén két további, leletanyag hiányában ismeretlen korúnak tekinthető gödört dokumentáltunk.

A korábbi kutatásokkal összhangban megállapítottuk, hogy a lelőhely folytatódik keleti irányban egészen a 44+300 kilométerszelvényig. Mivel az objektumok északi és déli irányban is kifutnak a feltárt területéről, így valószínűsíthető, hogy a lelőhely nyomvonalba eső részlete északi és déli irányban is folytatódik. A lelőhely északi és déli irányú kiterjedésének vizsgálatára még lesz lehetőségünk a főpálya mentén húzódó csapadékvíz-elvezető árkok nyomvonalának humuszolása során, melyre a töltésépítés technológiájából adódóan eddig nem került sor.

Munkatársak: Galkó József, Hortobágyi Viktor, Kiss Dániel, Nagy S. József, Nagy Zoltán.

Jenei Anita

Szikszó-Szölőhegy (azonosító: 91653)

őskor, bronzkor (késő bronzkor?), középkor, újkor, ismeretlen kor

A lelőhely Szikszó ÉNy-i közigazgatási határában, a Vadász-pataktól keletre, egy É–D-i irányú domb Ny–DNy-i lankáján, **Szikszó-Bercel** lelőhely (**azonosító: 32221**) keleti folytatásában helyezkedik el. A régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkára az „M30 gyorsforgalmi út, Miskolc–Tornyosnémeti B építési szakasz 40+500 – 64+700 kilométerszelvények között” című projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. június 17. és június 21., valamint július 18. és augusztus 6. között végzett el.

A lelőhelyen 2016-ban Koller Melinda (Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ) vezetésével történt terepbejárás, majd 2017-ben a lelőhely nyomvonalba eső részén Stibrányi Máté folytatott geofizikai vizsgálatokat. A 2019. évi feltárás során összesen 48 stratigráfiaegység-számot osztottunk ki (S1–S48). A feltárt jelenségek közül egy természetes jelenségnek

(medernek), 47 pedig régészeti objektumnak bizonyult (14 árokészlet, 31 gödör és 2 cölöphely).

A régészeti jelenségek egy csoportja egy bronzkori (talán késő bronzkori?) településhez tartozik – összesen 18 objektum: 16 gödör, egy árokészlet és egy cölöphely. Több esetben csak hozzávetőlegesen tudtunk keltezni az előkerült kerámiák jellegtelen volta miatt, így 4 jelenséget a tágabb őskorhoz soroltunk. Középkorra keltezhető kerámiatöredék egy gödörből került elő. A leletanyag alapján újkorinak 3 árokészlet és 4 gödör tekinthető. Egy gödörrel bontás során megállapítottuk, hogy modern kori. Keltező értékű leletek híján 16 régészeti jelenség ismeretlen korúnak tekinthető, ide sorolható 10 árokészlet, 5 gödör és egy cölöphely.

A bronzkori kerámianyagra jellemző a barna, szürke, fekete és vörös szín, az enyhén fényezett felület. Nagy számban kerültek elő házi- és finomkerámia-töredékek, köztük számos díszített oldal- és peremtöredék, így félköríves árkolt bütykös peremtöredék, dupla és hármas bekarcolt vonallal díszített oldaltöredékek, apró, mély bütykös oldaltöredékek (utóbbiak egyikénél a lencsét beböködössor öleli körbe). Emellett a bronzkori gödörökből – különösen a feltárási terület ÉK-i felén elhelyezkedő gödörkomplexumból (S12, S13, S14, S15, S16) – igen sok tapasztásdarab, hordozható tűzhelyekhez tartozó töredékek, örlőkő-töredékek, patics és kagyló került elő. Eddigi megfigyeléseink alapján a kerámiák formavilága és díszítőmotívumai a középső bronzkorból a késő bronzkorba vezetnek át, a kormeghatározás további pontosítására a leletanyag feldolgozását követően kerülhet sor. Munkatársak: Galkó József, Nagy S. József, Nagy Zoltán.

Jenei Anita

MEGELŐZŐ FELTÁRÁSOK, RÉGÉSZETI BONTÓMUNKÁK

Alsózsolca-Simárd-dűlő (azonosító: 54683)

neolitikum, késő bronzkor
2020. október 28-án folyamatos régészeti megfigyelést végeztünk az „Alsózsolca 081 hrsz.-ú ingatlanon tervezett kavicsosztályozó üzemeltetéséhez szükséges 60 cm széles nyílt leeresztő árok létesítése” című projekthez kapcsolódóan.

A lehumaszolt terület szélessége 170 cm volt, az északi végpontnál a mélység a jelenlegi talajszinthez képest kb. 20 cm. A humuszréteg vastagsága az északi végpontnál elenyésző, itt a sárga színű, agyagos altalaj jelentkezett. A végponti koordinátától

déli irányba haladva az E788487, N307544 EOV koordinátáknál egy régészeti objektumot azonosítottunk; a humuszolás iszapolókanállal történt. A humuszos-paticsos betöltésű, nagyjából ovális folt mérete 100x300 cm, a jelenlegi terepszinthez képest 30–35 cm mélységben jelentkezett. Felszínről vélhetően neolitikus kerámiatöredéket csomagoltunk el. Az objektum környezetét karókkal és szalaggal megjelöltük.

2020. november 11-én elvégeztük a megfigyelés során észlelt és elkülönített régészeti korú objektum bontását. A nyesést követően az ovális/tojásdad formájú, sötétbarna színű, sűrű, humuszos betöltésű folt jól kivehetően elkülönült a sárgás altalajtól. Hossza: 175 cm, szélessége: 140 cm volt. Az objektumot K–Ny-i irányban metszetre bontottuk, déli felét eltávolítottuk. A gödör betöltése sűrű, sötétbarna színű, vörös paticsszemcsékkel és fekete faszénpettyekkel tarkított. A gödör aljának közelében és keleti felében sárgás-barnás, kevert betöltést figyeltünk meg. A dokumentálást követően totálra bontottuk a jelenséget, így rajzolódott ki a kelet felé szűkülő, tojásdad formája. Alja egyenetlen, keleti oldalán kissé magasabb, É-on és ÉNy-on öblösödően mélyebb volt. Az oldalfalak enyhén rézsűsek, inkább egyenesek, a gödör mélysége 46 cm. Betöltéséből kevés kerámiatöredéket és paticsdarabokat csomagoltunk el. A kerámiatöredékek egy része apró, vöröses, jellegtelen őskori, másik részük egyenletesen fekete színű, nagyobb méretű, díszítetlen, vélhetően késő bronzkori töredék.

A bontómunkát követően Honti Szabolcs RTK fix műszerrel bemérte az objektum pontjait. Munkatársak: Nagy S. József, Pálfi Tibor, Szabó László és Szabó István.

Kertész Gabriella Nikoletta – Honti Szabolcs

Bekecs-Bekecs (8) (azonosító: 89525)

bronzkor, újkor, ismeretlen kor
A lelőhely Bekecs település DNy-i közigazgatási határában, a Harangod-patak nyugati oldalán elterülő Bekecs nevű határrészben található. A beszámolóban szereplő beruházási terület közvetlenül a 37. számú főút mentén, annak D-DK-i oldalán helyezkedik el. A próbafeltárára a „37. sz. főút, Gesztely és Szerencs között 2x2 forgalmi sáv építése 5 db körforgalommal” projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2020. szeptember 4. és szeptember 23. között végzett el.

A régészeti lelőhelyen 2015-ben Koller Melinda terepbejárást és adatgyűjtést, 2020-ban Pintye

Gábor vezetésével a Várkapitányság Zrt. és a Herman Ottó Múzeum pedig terepbejárást végzett.

A lelőhely területén intenzív mezőgazdasági művelés folyik, a feltárás időpontjában a beruházási területen napraforgó állt. A lelőhelyen és annak pufferzónájában összesen két, egyenként 2 méter szélességű és 50 méter hosszúságú kutatóárkot nyitottunk (14. és 15. számú). A próbaárkokban a felső, mezőgazdasági művelés által bolygatott, humuszos, 40-50 cm vastag réteg alatt kissé világosabb barna szubhumusz, ez alatt pedig a sárga, löszös altalaj jelentkezett. A régészeti jelenségek jelentkezési szintje -60-80 cm volt, az S2 és S5 alapozásrészletek ennél magasabban, -35-50 cm-en kerültek elő.

Régészeti jelenségeket mindkét szondaárkokban észleltünk. A próbafeltárás során összesen 7 stratigráfiaegység-számot osztottunk ki. A hét feltárt jelenség közül valamennyi régészeti objektumnak bizonyult: 1 árok, 4 gödör és 2, épülethez köthető alapozás.

A régészeti jelenségek közül az S1 egy újkorra keltezhető árokrészlet. Szintén újkoriak a 15. számú kutatóárkokban dokumentált, valószínűsíthetően a II. katonai felmérésen is ábrázolt, K–Ny-i irányban hosszan elnyúló (talán hodályhoz vagy egyéb gazdasági) épülethez köthető alapozás részletek (S2, S5). Az S2 és S5 alapozások habarcsba rakott, vegyes törtköves falazatok, szélességük 100 cm, a teherhordó altalajig csak az S5 mélyült le.

A feltárt 4 gödör közül három a bronzkorra (késő bronzkorra?) datálható, egy gödör pedig keltező leletanyag híján ismeretlen korúnak tekinthető. A leletanyag legnagyobb része a 15. számú szonda területén került elő: bronzkori kerámiatöredékek, tapasztás, patics, valamint az S5 alapozás mellől egy 1860-ban vert pénzérme. A kutatóárkok környezetének fémkereső műszerrel történő vizsgálata nyomán további – 18. század végi, 19. századi – pénzérmék kerültek elő. Munkatársak: Bárdos Nándor, Galkó József, Kiss Dániel.

Jenei Anita

Bekecs-Muszáj-legelő (azonosító: 89527)

őskor, ismeretlen kor

A lelőhely Bekecs település DNy-i közigazgatási határában, a 37. számú főút északi és déli oldalán, a Muszáj-legelő határrészben található. A beszámolóban szereplő beruházási terület közvetlenül a 37. számú főút mentén, annak D-DK-i oldalán helyez-

kedik el. Mindössze egy kutatóárkot nyitottunk a főút északi oldalán, az ide tervezett körforgalmú csomópont okán. A próbafeltárásra a „37. számú főút, Gesztely és Szerencs között 2x2 forgalmi sáv építése 5 db körforgalommal” projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2020. szeptember 7. és szeptember 29. között végzett el.

A lelőhelyen 2015-ben Koller Melinda terepbejárást és adatgyűjtést, 2020-ban Pintye Gábor vezetésével a Várkapitányság Zrt. és a Herman Ottó Múzeum terepbejárást végzett. A lelőhely területén és pufferzónájában a feltárás időpontjában intenzív mezőgazdasági művelés folyt. A feltárás során összesen 15 kutatóárkot nyitottunk (17–31. árok), ebből 12 db egyenként 2 méter széles és 50 méter hosszú, 2 db kutatóárok 2 m széles és 25 m hosszú, egy árok pedig 2 m széles és 30 m hosszú volt.

A próbaárkokban a felső, mezőgazdasági művelés által bolygatott, sötétbarna színű, kötött humuszréteg alatt világosabb barna szubhumusz következett. Az altalaj sárga, sárgásbarna, agyagos, löszös, helyenként mészpöttyös, mézskiváló volt. Az altalajváltás a 26. számú szonda keleti végétől figyelhető meg. A 26–31. számú kutatóárkokban az altalaj sárga, agyagosból mélyebb térszínen jelentkező, sárgásbarna, barna, erősen agyagos, helyenként erősen humuszfoltos, lösz- és mézsfoltos altalajjal alakult. A 31. számú szonda nyugati felében 8 m szélességben mederként értelmezhető természetes jelenséget dokumentáltunk. A szondaárkokban megfigyelt talajszerkezet alapján elmondható, hogy a lelőhely keleti részlete gyakran vízjárta, vízállásos területen fekszik.

A régészeti jelenségek foltjai a sárga, sárgásbarna altalajon rajzolódottak ki, jelentkezési szintjük átlagosan -70-75 cm, a legmélyebben elhelyezkedő objektum jelentkezési szintje -95 cm volt.

Régészeti jelenségeket a 23., 25. és 27. számú szondaárkokban észleltünk, a többi kutatóárok negatív volt. A próbafeltárás során összesen 4 stratigráfiaegység-számot osztottunk ki. A négy feltárt jelenség közül valamennyi régészeti objektumnak bizonyult: 1 árok és 3 gödör. A régészeti jelenségek közül egy gödör pontosabban nem meghatározhatóan az őskorra datálható, a többi objektum keltező leletanyag híján ismeretlen korúnak tekinthető. A csekély őskori leletanyag legnagyobb része a 27. számú szonda területén került elő. A szondák környezetéből fémkereső műszerrel történt kutatás nyomán előkerült még néhány fémtárgy, egyebek mellett egy 14–15. századra keltezhető számszeríjnyílhegy és egy újkori, bronz derelyevágó. Munkatársak: Bárdos Nándor, Galkó József, Kiss Dániel.

Jenei Anita

**Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhely
(Vatta-Nagy-rét dűlő 1.)
(azonosító: 78431)**

középső neolitikum, rézkor (bodrogkeresztúri kultúra), késő rézkor (badeni kultúra), vaskor (szkíta, kelta), római császárkor (szarmata)

2019-ben folytattuk a Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájában a régészeti feltárásokat. A 2017-ben elkezdett Bükkábrány-Bánya VIII/E lelőhelyet ebben az évben további két hektáron kutattuk meg június és december között, több mint 400 objektumot feltárva. Az egykori Csincse-patak magaspartja kitűnő életfeltételeket biztosított, ezért nem is csoda, hogy több korszak megtelepedését figyelhettük meg.

A legkorábbi régészeti emlékek a terület északi részén sűrűsödtek, és a középső neolitikus alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájához tartoztak. 6 változatos méretű és mélységű gödör, illetve agyaggyerő jelölte a korszakot.

Igen markánsan jelentkeztek a rézkori objektumok is (szám szerint 63); főleg agyaggyerőket és gödröket, valamint két temetkezést tártunk fel a korszakból. A közelebbi kormeghatározásnál a leleteket a bodrogkeresztúri kultúrához és a késő rézkori badeni kultúrához kötöttük. Utóbbihoz tartozik egy igen nagy méretű agyaggyerő gödör, amelyből korábbi, neolitikus kerámia is nagy számban előkerült.

A legtöbb régészeti jelenség a vaskorhoz sorolható (240 objektum), folytatva a korábbi évek tendenciáját. A szkíta és a kelta kultúrához kapcsolható megtelepülés az egész lelőhelyen látványosan folytatódott gazdasági és lakóépületekkel, gödrökkel. Több kerek, a szkítákhoz köthető lakóépületet azonosítottunk a lelőhely déli és középső részében, ezek azonban sokszor kevert, szkíta–kelta típusú leletanyaggal jelentkeztek. Az északi részen több gazdasági jellegű objektumot tártunk fel. Itt a szkíta leletek domináltak, de kisebb mértékű keveredés, kelta leletanyag szintén előfordult. Erről a területről került elő egy szinte teljesen ép velemi típusú bronz fibula is (4. kép). A keltákhoz köthető objektumoknál a négyszögletes formájú, félig földbe mélyített házak voltak többségben. A körülöttük elhelyezkedő gödör csoportokat is meg tudtuk figyelni, ezáltal a jövőben rekonstruálni lehet egy-egy háztartást. A vaskori település élete a Kr. e. 4–3. századra tehető, a kelta leletek többsége a LT C1 időszakra jellemző (5. kép).

A lelőhely középső, illetve keleti részén kis számban római császárkori objektumok is előkerültek, némelyikükben szintén találtunk kelta jellegű kerámiát. A 24 objektumból két esetben terra sigillata töredék is napvilágra került – egy díszítetlen tál

darabja és egy reliefes díszű Drag. 37-es tál oldaltöredéke –, amelyek alapján a Kr. u. 2. század végére, illetve a 3. századra tehetőek a korszak objektumai. A területen egykor végigfutó akárcsor alatt egy hosszú, egyenes, keskeny árok fut, amely több régészeti korszakot vág át – valószínűleg újkori telekhatár lehetett.

Munkatársak: Kovács Nikolett, Bárdos Nándor, Horváth Fanni, Juhász Ádám, Kiss Dániel, Nagy Zoltán, Tóth Magdolna, Tóth Róbert és Oláh Fanni.

rézkor (bodrogkeresztúri kultúra, hunyadihalmi kultúra), késő rézkor (badeni kultúra), vaskor (szkíta, kelta), római császárkor (szarmata)

A 2020-as évben folytatódott a lelőhely feltárása. A Vattától 2 km-re délre fekvő területen közel két hektáron dolgoztunk június és december között. Az esőzések azonban nagyban megnehezítették a munkát, egy alkalommal szinte a teljes felszín víz alá került. Ennek ellenére 470 objektumot tártunk fel, amelyek három fő korszakhoz köthetők.

A legizgalmasabb eredményeket a rézkori jelenségek hozták, köztük is a bodrogkeresztúri kultúrához tartozó 34 síros temető. Ép vagy teljes csontvázat nem sikerült megfigyelni. Több sírgödörben csupán fogak vagy csontpor maradt meg, volt, ahol még ennyi sem. Ennek oka valószínűleg a talaj savassága, a sírok viszonylag magas fekvése, valamint az intenzív mezőgazdasági művelés lehetett. Általános mellékleteik 1-3 edényből, több esetben köeszközökből (pengék, szilánkok, egy alkalommal nyílhegy) álltak. Leleteik alapján négy sír kiemelkedik a temetőből. Az első ilyen sírből az edénymellékletek mellett kőpenge, csiszolt kőbalta és egy ellentett élű rézcsákány került elő. Csontvázat nem tudtunk megfigyelni, az teljesen felszívódhatott, de nem kizárt a jelképes temetkezés sem. A többi három sírből aranytárgyak láttak napvilágot: az S714-es sírből kőpenge és egy pár kúpos csüngő (tutulus), az S739-es sírből karikás lemezcsüngőpár (párhuzamai Magyarhomorogról és Tiszavalkról ismertek) és szintén két díszesebb kúpos csüngő (6. kép). A leggazdagabb az S831-es sír volt: az elhunyt nyakánál lévő díszítményt egy hosszabb, sodort aranyzalag, két kisebb aranyspirál, több összehajtott aranylemezke és két mészkőgyöngy alkotta. A koponyánál továbbá egy pár karikás lemezcsüngő (párhuzamai Pusztai Istvánháza-ról és Jászládánról ismertek) és egy kisméretű kúpos csüngő került elő. A négy sír a temető központi részén, egymáshoz viszonylag közel feküdt. A bodrogkeresztúri kultúrához további gödrök és agyaggyerők is tartoztak.

A lelőhely északi részén több objektumban megjelent a hunyadihalmi kultúrához köthető jel-

legzetes tárcsás fül, ami a bodrogkeresztúri kultúra legkésőbbi fázisára, vagy hunyadihalmi megtelepedésre utal.

A középső rézkori objektumok mintegy közrefogták a késő rézkori badeni kultúra jelenségeit, amelyek között nagyméretű agyaggyerők, sekélyebb és mélyebb gödrök fordultak elő. A lelőhely középső keleti részén több gödörből igen díszes edények kerültek elő (mericék, kétosztatú tálak), amelyek a fiatalabb badeni periódusra jellemzőek. Ezekről a jelenségektől nem messze egy gödörben szarvasmarha-áldozatot is feltártunk (7. kép).

A vaskor az elmúlt évekhez hasonlóan a teljes feltárt területen jelen volt, azonban már kevésbé intenzíven. A szkíta és kelta kultúrához köthető jelenségek most is szinte kéz a kézben jártak, mutatva a Kr. e. 4–3. századi kevert anyagi kultúrájú népesség együttélését. A keleti részen a szkíta jellegű kerek építmények domináltak, kevés kelta építménnyel és tárológödörrel, viszont a nyugati részen a kelta kézművesség újabb bizonyítékai láttak napvilágot. Feltártunk egy gödörbe épített, kétosztatú rostélyos kemencét munkagödörrel együtt, mellette pedig műhelyként azonosítható épületet, amelyből javított kerámiatöredékek, grafitdarab és egy erősen agyagos, talán iszapolásra használt beásás került elő.

A római császárkori szarmata jelenségek is meg sokasodtak. Több házat és gödört tártunk fel, melyekben import tárgyakat is felleltünk, köztük terra sigillata töredékeket, hasábos testű üvegkorsó fültöredékét, térdfibulát és egy germán jellegű ép fibulát. A korszakhoz tartozott három szabadtéri kemence (8. kép), melyek egyikét szerencsétlen módon egy gödörre építették, ami lefelé megcsúszott. Az eddigi leletek alapján a szarmata telep élete a Kr. u. 2–3. századra tehető.

Munkatársak: Kovács Nikolett, Balogh Marcell, Hortobágyi Viktor, Horváth Fanni, Juhász Ádám, Kiss Dániel, Kron Csaba, Nagy Zoltán, Tóth Róbert és Oláh Fanni.

Németh Attila

***Bükkábrány-Bánya, XIV. lelőhely
(Vatta-Maszolaj II. sz. telep)
(azonosító: 16067)***

őskor, neolitikum, rézkor

A korábbi években a Salisbury Kft. által megkezdett munkát 2020-ban folytattuk a lelőhelyen. A feltárás két ütemben zajlott. Július 13-án megindult a kutatószondák megnyitása. Ekkor egy kifejezetten nagy méretű agyaggyerő gödör került elő, mely a leletek alapján a neolitikum időszakára keltezhető. Legérdekesebb leletei között említhetjük a

hengeres testű agyaggyöngyöket, valamint egy igen nagy méretű okker rögöt.

Szeptemberben folytatódott a kutatóárkozás a terület DK-i részén. A kimondottan esős ősz miatt olykor hetekig nem tudtuk megközelíteni az ásátás helyszínét. 8 árok került megnyitásra, melyekben év végéig 11 objektum került elő. A szükséges helyeken a kutatószondák összenyitására az időjárás miatt nem minden esetben volt lehetőségünk, így a feltárás várhatóan folytatódik 2021-ben. Az előkerült 11 objektumból 6-ot tártunk fel. Közülük kettő cserzőgödör, melyek pontos keltezése leletanyag hiányában nem lehetséges. Egyikük betöltéséből egy igen kopott, kisméretű őskori kerámiatöredék került elő, így feltételezhetjük, hogy ehhez az időszakhoz kapcsolható. Két tároló-, valamint egy nagyobb agyaggyerő gödör jelentkezett még, melyek a rézkorhoz köthetők. Egy további objektum természetes jelenségnek bizonyult.

Munkatársak: Németh Attila, Horváth Fanni, Hortobágyi Viktor, Juhász Ádám, Kiss Dániel.

Kovács Nikolett

A Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájában végzett régészeti feltárásokhoz lásd még ***Vatta-Telekoldal-dűlőt (azonosító: 74615)***.

***Cigánd-Fő u. 107.
(azonosító: 16651)***

középkor, kora újkor, újkor

A Várkapitányság Nonprofit Zrt.-vel mint Megbízóval kötött megállapodásunk alapján a Herman Ottó Múzeum 2020. szeptember 7. és október 9. között elvégezte a Cigánd-Fő u. 107. elnevezésű lelőhelyen, a 1108/2 hrsz-ú ingatlanon az Előzetes Régészeti Dokumentációban (a továbbiakban: ERD) meghatározott teljes felületű megelőző feltárást és a régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkát.

A kutatást a nevezett helyrajzi számú ingatlanon tervezett tanuszoda építkezései tették szükségessé. Az ERD a beruházás D-i háromnegyedére teljes felületű feltárást, míg az É-i negyedére régészeti megfigyelést és szükség esetén bontómunkát javasolt. A kivitelezés egységeire lebontva az É-i rész a tervezett gépház, míg a D-i rész a medenceteret jelentette. Mindkettő területesség gépi humuszolása megtörtént 2020. augusztus 31. és szeptember 7. között. A gépház az I. szelvény, a medenceter a II. szelvény elnevezést kapta. Mivel a humuszolás során mindkét szelvény régészetileg pozitív lett, így a továbbiakban együttesen kezelve, közös jelentésben ismertetjük őket – függetlenül a jogszabályban előírt feltárási módtól.

A humuszolt terület összesen 1278 m² nagyságú volt a korábban már próbafeltárással vizsgált területtel együtt, ebből a régészeti pozitív feltárt terület aránya 100% – a próbafeltárási területe nélkül 1239 m² kiterjedésű.

A lelőhely Cigánd város központi belterületén található. 1990-ben Lovász Emese e helyszíntől DK-re, 80-100 m-re, a Fő u. 107. szám alatti épület kertjében római császárkori temetkezést tárt fel, mely alapján kijelölésre került a lelőhely. A tervezett uszodaépítkezések okán 2020-ban Kalli András végzett próbafeltárást, ennek során kora újkori és újkori eredetű települési objektumokat talált. Ásatása nyomán a lelőhelypoligont kibővítették. A jelen feltárások egy lankás homokdomb É-i oldalát és lábát érintették, ahol az I. katonai felmérésen a domblábnál nyílt víztükörként egy tavat is ábrázoltak. Ezt, a cigándiak által Kistónak nevezett vízfelületet 1850 körül, a Tisza itteni szakaszának szabályozása idején csapolták le, ám pangó vízként továbbra is meghatározta a területet – helye ma is beépítetlen, közpark.

A gépi földmunka során nagyon vastag, 120-185 cm kevert, építési törmelékes, szemetes, humuszos réteget távolítottunk el – a rétegződés dél felé, a dombtető irányába vékonyodik. Az altalaj a domblábi részeken szürkésárga, homokos-agyagos, míg a lankás domboldalban sárga, homokos-agyagos volt. A dombtető közelében mindezt nagyon finom folyóhomok altalaj váltotta, míg a legmélyebb É-i részeken szürke, iszapos altalaj jelezte az egykori tó helyét. A tükörfelületen jelentkező objektumok foltjai határozottak, jól láthatók voltak, ennek ellenére több objektumot csak utólag tudtunk észlelni.

Az I. szelvény és a II. szelvény É-i részének legjellegzetesebb objektumai az ovális, vagy lekerekített sarkú téglalap alakú, 200-250 cm körüli hosszúságú és 80-100 cm szélességű gödrök voltak. Noha ezek nagyon hasonlítanak a temetőfeltárások során észlelt sírfoltokra, egyik sem bizonyult temetkezésnek. Mindegyikre jellemző volt a lépcsőzetes padkával szűkülő oldalfal, és az aljában egy keskeny, hossz tengelyi lemélyülés. Említésre méltó, hogy míg a nagyon szabályos, „éles” oldalú, téglalap alaprajzú gödrökből újkori leletanyag került elő, addig a nagyon kopott, erodált falú és padkájú, valamint inkább az oválishoz hasonló formájú, de azonos jellegű gödrökből Árpád-kori leletek láttak napvilágot. A közepesen erodált, hasonló gödrökből késő középkori, kora újkori és újkori leleteket gyűjtöttünk. Ezt a gödörtípust (két tucatnyi került feltárássra a helyszínen) a néprajzi irodalom alapján kenderáztató gödröknek tarthatjuk. A fentiekben leírt, azaz az egykori Kistó partjához közeli elhelyezkedésük okán ennek

a technológiának valóban megfelelő vizesgödrök lehettek, melyek padkáin keresztbe helyezték el a nedves körülmények között puhítandó kenderkévéket. Időbeli felső korhatárukat a Kistó 1850-es lecsapolása jelenthette, hiszen a talajvíz mélyebbre süllyedése ezt a kenderáztatási módot ellehetetlenítette. Ugyancsak ezt a felső dátumot erősítheti Kántor Mihály bodrogi kenderfeldolgozásról írt gyűjtése és tanulmánya, aki az 1961-ben lezárt kéziratában már említés szintjén sem értekezett gödrökben történt kenderáztatásról, csakis a Tiszában folyó műveletekről.

A víz közelségét és jelenlétét igazolja, hogy a kis ásatási felület ellenére 12 kút is volt a lelőhelyen. Ezek között feltártunk Árpád-kori leletekkel keltezhető, egyszerű aknakutat, újkori eredetű bodonkutat (kivájt fatörzsének lenyomatát metszetben észleltük), továbbá szinte teljesen ép, egymásba csapolt bélésdeszkázatú újkori kutat is.

A domboldal magasabban elhelyezkedő D-i felében néhány lekerekített sarkú téglalap alakú vermet, valamint különböző méretű, kerekded gödröket tártunk fel, jellemzően újkori, nem ritkán legújabb kori leletekkel keltezve. A lelőhely központi részét két nagyobb gödörkomplexum töltötte ki. Ezek közül az egyik sekély méretű, egymást vágó gödrök halmazát kizárólag 15–16. századi leletek keltezték. A másik gödörkomplexum magját egy Árpád-kori, 13. századi, vörösre égett kemence és a hozzá tartozó munkagödör alkotta, amit először a 13–14. század folyamán bolygattak egy nagyméretű anyagnyerő gödör beásásával, majd egy 15. századi gödörrel magát a kemence oldalát is sértették.

A feltárást során összesen 228 stratigráfiai egységet különítettünk el és bontottunk ki. Az objektumok alapján a helyszín a 13. századtól folyamatosan és intenzíven használatban volt. A tó közelsége okán itt kézműipari, víznyerő, gazdasági és tároló funkciójú jelenségeket létesítettek, míg a lakóterületet néhány 10 m-rel délebbre, a domb gerincén kell keresnünk. Ugyanitt, tehát a dombtetőn, a Fő utca 107. szám alatt látott napvilágot 1990-ben az a római császárkori temetkezés is, amely a lelőhely névadója. Ennek a temetkezésnek (vagy temetőnek) azonban egyetlen elemét sem érintette a mostani ásatásunk.

A jelen kutatás során előkerült szinte valamilyeni objektumban találtunk Árpád-kori eredetű kerámiát. Ennek lehetséges oka, hogy a dombtetőn feltételezett lelőhelymag már a 13. században is intenzíven lakott volt, amit a későbbi korok folyamatos használata során állandóan erodáltak, így annak leletanyaga fokozatosan lefelé, a tó irányába sodródott, belekeveredve a későbbi objektumok feltöltéseibe.

Mivel a most feltárt lelőhely környezete beépített, illetve belterületi kertes övezet, így a lelőhelypoligon határai még nagy vonalakban sem megállapíthatók. A helyszín domborzati adottságai alapján azonban a 16651 azonosító számú lelőhely-poligon kibővítendő legalább a dombhát Fő utca által határolt területére (Fő utca 73. számtól a Fő utca 107. számig bezárólag) és a Fő utcától K-re emelkedő dombtetőre. A feltárás eredményei alapján kértük az új poligon nyilvántartásba vételét és a korábbi archiválását.

A feltárás befejeztével a munkaterületet a kivi-telező képviselőjének visszaadtuk. A leletanyag az elsődleges feldolgozás után a Herman Ottó Múzeumban került végleges elhelyezésre. Munkatársak: Nagy S. József, Nagy Zoltán, valamint Bacskai István és Palánkai József (fémkeresők).

Szörényi Gábor András

Encs-Mogyorós-part (azonosító: 90649)

bronzkor, vaskor

2019. augusztus 27-én kerékpárút-kivitelezési munkálatok kapcsán régészeti szakfelügyeletet végeztünk Encs Mogyorós-part nevű határrészében. Már a humuszban, 30-40 cm mélyen előkerült két szórthamvas sír edény- és fémmellékletekkel, valamint két gödör foltja a lelőhely északi részén. A feltárára 2019. szeptember 3. és szeptember 6. között került sor. Mivel a gépi földmunka, vagyis a beruházási mélység a lelőhely nagy részén nem érte el a sárga altalajt, ezért folyamatos megfigyelés mellett humuszoltattuk le a területet.

A feltárás során egy bronzkori település részlete (tárológödrök és cölöplyukak) és egy szkíta kori vegyes rítusú temető 11 sírja látott napvilágot (urnás, szórthamvas és vázas temetkezések). A hamvasztásos (urnás és szórthamvas) temetkezések nagyon gazdag leletanyagot szolgáltatottak. Előkerültek kerámia-edények, orsógombok, vas- és bronztűk, vaskések, bronz karperecek (épek és töredékek), valamint díszített csonttárgyak is. A temetőrészlet érdekessége, hogy az urnás és szórthamvas sírokkal ellentétben a vázas temetkezések szinte semmilyen melléklettel nem rendelkeztek. A leletanyagot gazdagítja egy rendkívül jó állapotban fennmaradt, tipikus szkíta kori vasfokos (9. kép), amely szórványként, fémkereső műszer segítségével került elő a humuszból.

Az ásatáson összesen 26 régészeti jelenséget tártunk fel.

Munkatársak: Hortobágyi Viktor, Tóth Magdolna

Galkó József

Hejőpapi-Darvas-föld Délkelet (azonosító: 91407)

középső neolitikum (AVK), rézkor (tiszapolgári kultúra), római császárkor (2–4. század)

A SZÁV-I. Kft. „Hejőpapi IX-es – Kavics, homok, átmeneti törmelékes nyersanyagok” védnevű bányatelek megvalósítását tervezi a Hejőpapi, 078/3 hrsz-ú területen, mely munka a korábban helyszíni szemlék és geofizikai felmérések (Csengeri Piroska, Homoki Balázs, Tóth Krisztián) alapján nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatásával, megsemmisítésével jár. Emiatt 2020. március 11. és március 20. között egy kisebb terület teljes felületű feltárása, majd 2020. július 29. és október 29. között közel két hektárnyi felület kézi bontómunkája vált szükségessé, mely során 65, illetve 112, azaz összesen 277 jelenséget kutattunk meg.

A munkaterület Hejőpapi községtől ÉNy-ra található egy holt meder teraszának déli részén, a Darvas-föld nevű dűlő DK-i felén. A település természetföldrajzilag az Alföld nagytáj, észak-alföldi hordalékkúpsíkság Sajó–Hernád-sík kistájában, annak alsó harmadában helyezkedik el. A kistáj 89,5-160 tszf. magasság között fekvő hordalékkúpsíkság, mely terület a Hernád és a Sajó hordalékkúpján található.

Eddigi megfigyeléseink alapján a feltárt objektumok három korszakhoz tartoznak, mivel azonban a korábbi bejárások során vaskori leletanyag is előkerült a területről, nem kizárt, hogy mosást, feldolgozást követően a korszaklista némiképp bővíülhet.

A területen az altalaj mozaikos jellegű. A holt meder teraszának DK-i oldalában, aljában inkább a ragadós, kiszáradást követően keménnyé váló, sárga agyag jellemző – itt elsősorban újkőkori jelenségeket figyeltünk meg. É-ÉNy felé haladva, a magasabb részeken az agyag mellett főleg a löszös agyag, agyagos homok, helyenként apró kavicsos és finomszemcsés homok váltja egymást. Itt az újkőkori jelenségek sűrűbben jelentkeztek, és rézkori objektumokat is el tudtunk különíteni. A császárkori jelenségek elsősorban a homok alkotta altalajon fordultak elő, a K–Ny-i irányú folyóterazon.

A területet elsőként a középső neolitikum időszakához köthető alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának (AVK 1-2 (?) fázis) emberei vették birtokba valamikor a Kr. e. 5500–5300 közötti időben. Hagyatékukat hat nagyméretű gödörkomplexum/agyagnyerő mellett nagy és közepes méretű gödrök, valamint két kút őrzi. A korszakból 10 sír látott napvilágot, további kettő feltételezhetően szintén e periódushoz kapcsolható. A humuszolás során a temetkezéseket jellemzően egy-egy koponya vagy csonttöredék jelezte, beásás

holtját nem vagy csak alig tudtuk észlelni a löszös agyag és agyagos homok alkotta altalajban. Az elhunytakat bal oldalukra fektetve, zsugorított pózban, DK–ÉNy-i vagy K–Ny-i tájolással helyezték sírba. Az egykori viselet részét képezhették azok a kis és közepes méretű, hengeres vagy hordó alakú gyöngyök és csüngő, melyeket a csukló, kar, váll és felsőtest környékén tártunk fel. Két esetben patintott köveket helyeztek az elhunytak mellé, melyeket töredékes állapotban találtunk meg. A sírok egy nagyjából ÉK–DNy-i irányú sávban az agyagnyerő és egyéb gödröktől, valamint a cölöphelyektől kissé távolabb helyezkedtek el. Ez utóbbiak esetén – melyeket bár összességében szabályos sorba rendeződve dokumentáltunk – egyelőre rendszert, házhelyeket nem sikerült elkülönítenünk. A kutak alját nagyjából 6–7 méter mélységben találtuk meg. Az egyik betöltését nagy mennyiségű, lenyomatos patics- és tapasztádarabokból álló, összefüggő „oszlop” jelezte, de nagyobb hombárok töredékeit szintén gyűjtöttünk belőle.

Az ásatás egyik különleges lelete egy agyagnyerő gödörből került elő: háromszög fejű agyagplasztika (idol vagy edényfogó) töredéke, mely elülső felülete díszített, emellett az arcon és a testen festés nyomai figyelhetők meg (10. kép).

A neolitikumot követően a kora rézkor időszakából (Kr. e. 4500/4400–4000) agyagnyerő gödrök, közepes és nagyobb méretű gödrök, tárológödrök kerültek elő kisebb mennyiségű, többnyire jellegtelen leletanyaggal. Néhány esetben bütykökkel díszített töredékeket, a tiszapolgári kultúrára jellemző bütyökdíszeket és fülforma-kialakítást figyeltünk meg, ez alapján végeztük a kronológiai besorolást. Több objektumból gyűjtöttünk (véltően szarvasmarha) állatcsontot. Az egyik, meglehetősen szűk és mély gödörből pedig kérődzőcsontváz-részeket (talán szarvas) tártunk fel. Két egymást metsző árok részletet is kibontottunk a feltárt lelőhelyrészlet ÉK-i oldalánál, melyek szintén e korszakhoz tartoztak.

A lelőhely legnyugatibb végén márciusban feltárt római császárkori (szarmata) településrészlet az előzetes várákoszásnak megfelelően a 2. területen is folytatódott. Egy földbe mélyített házat, cölöplyukakat, közepes és nagyobb méretű (méhkas alakú) gödröket kapcsolhatunk ehhez az időszakhoz. Feltártunk egy kutat is, melynek aljából korszok töredékeit szedtük fel, továbbá egy olyan gödröt, melynek aljában koponya feküdt. Gödörbe kerülésének körülményei érdekes kérdéseket vetnek fel (bolygítás során, vagy szándékosan helyezték oda?), melynek megválaszolására a teljes feldolgozást követően vállalkozhatunk. Az előkerült kerámiatöredékek mellett több esetben ép kutyacsontvázat bontottunk ki. Három temetkezés szintén e korszakhoz

köthető. Az egyik sír rabolt volt, melyet a humuszolás során már a felszínen megfigyelhető bolygítás jelezte. A temetkezésből alsóvégtag-csontok és a melljük helyezett korszó, illetve egy övcsat töredéke maradt meg csupán. További két női csontvázat tartalmazó sír esetében szerencsésebbek voltunk a mellékleteket illetően, viszont vázrészeket alig találtunk. Az egyikben néhány égett fog mellett több ruhakapcsoló tű (fibula) jelezte egykori tulajdonosának viseletét, melynek része volt egy töredékes állapotban megőrződött, égés nyomát mutató fülbevalópár és nagy mennyiségű gyöngy is. A temetkezés legszebb lelete egy pelta alakú emailos fibula (3–4. sz.), mely nagyon jó állapotban őrződött meg (11. kép), egy másik példányon szövetmaradványt is sikerült megfigyelnünk. A másik női sírba három kis poharat/csészét (ÉNy-i oldalra), illetve egy korong alakú fibulát helyeztek mellékletként.

Részben múzeumi munkatársak, részben önkéntesek bevonásával a feltárás során többször végeztünk fémkereső műszeres vizsgálatokat az ásatási felszínen, a meddőben és a lelőhely teljes területén. Ennek során egy római kori veretet (2–4. sz.) találtunk az ásatási felszíntől keletre.

Munkatársak: Balogh Marcell, Galkó József, Hon-ti Szabolcs, Hortobágyi Viktor, Kiss Dániel, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József, Tóth Magdolna.

L. Hajdu Melinda

Hernádkak-Elkerülő út (Első nyomás) (azonosító: 54273)

középső bronzkor (füzesabonyi kultúra), őskor, ismeretlen kor

A lelőhely Hernádkak település belterületi határáról K-re, a Hernád magaspártján, egy kiszélesedő dombháton húzódik. A beszámolóban szereplő beruházási terület közvetlenül a 37. számú főút mentén, annak déli oldalán helyezkedik el. A próbafeltárára a „37. számú főút, Gesztely és Szerencs között 2x2 forgalmi sáv építése 5 db körforgalommal” projekt munkálatai kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2020. augusztus 31. és szeptember 29. között végzett el.

A régészeti lelőhelyen 1950-ben Megay Géza, 2002-ben a 37. számú főút szélesítése kapcsán B. Hellebrandt Magdolna végzett helyszíni szemlét és leletmentést. 2010-ben és 2012-ben P. Fischl Klára vezetésével terepbejárásokra került sor a lelőhelyen, melyek alkalmával a korábbi őskor kor meghatározást a középső bronzkorra (füzesabonyi kultúra) pontosították. 2015-ben Koller Melinda terepbejárást és adatgyűjtést, majd 2020-ban Pintye Gábor vezetésével a Várkapitányság Zrt. és

a Herman Ottó Múzeum terepbejárást végzett a területen.

A lelőhely területén intenzív mezőgazdasági művelés folyik, a feltárás időpontjában a beruházási területen napraforgó és aratás előtti kukorica volt. A lelőhelyen összesen 8, egyenként 2 méter szélességű és 50 méter hosszúságú kutatóárkot nyitottunk. A feltáráson a szondaárkok számozása a megnyitások sorrendjét tükrözte. A megnyitott szondaárkokra jellemző a felső, mezőgazdasági művelés által bolygatott, sötétbarna humuszréteg, illetve az alatta fekvő, kissé világosabb barna szubhumusz. Az árkok többségében az altalaj sárga, sárgásbarna, erősen löszös, agyagos, ritkán mészpertyes volt.

A régészeti objektumok jelentkezési szintje átlagosan -80 cm körül volt. A jelenségek foltjai a sárga, sárgásbarna, löszös, agyagos altalajon rajzolódottak ki. Egy esetben fordult elő, hogy a szántott humusz alatti szubhumuszról kerültek elő beásásra utaló leletek. Ez alkalommal a leletkoncentráció környékén meghagytuk a humuszréteget, melynek kézzel történő elbontása során megfogható volt a humuszba ázott jelenség.

Régészeti jelenségeket a 6., 7. és 8. szondaárkok kivételével az összes árokban észleltünk. A próbafeltárás során összesen 13 stratográfiaegység-számot osztottunk ki. A 13 feltárt jelenség közül egy állatjáratnak, 12 pedig régészeti objektumnak bizonyult. Utóbbiak közül 3 árokrészlet, 8 gödör, egy pedig cölöphely volt.

A régészeti jelenségek egy csoportja a bronzkori településhez tartozik: egy árokrészlet és 7 gödör. Ez utóbbiak közül 5 gödörből a középső bronzkorra jellemző kerámiaanyag került elő. Az egyik objektumból egy különösen szép, a füzesabonyi kultúra jellegzetes díszítését viselő (bütyökdiszes, futóspirálmintás), szinte ép kis bögre látott napvilágot (12. kép 1–2). A bronzkori kerámiaanyagra jellemző a barna, szürke és fekete szín, az enyhén fényezett felület. Nagy számban kerültek elő díszített kerámia oldal- és peremtöredékek, így textil- és seprűdiszes házikerámia-töredékek, bütykös oldaltöredékek. Emellett a bronzkori gödrökből nagy mennyiségű tapasztásdarab, hordozható tűzhelyekhez tartozó töredékek, szűrőedény töredéke, halsütő tál, behúzott peremű tálak töredékei, gúla alakú agyagnehezékek, őrlőkötőedékek, sok kagyló és néhány csonteszköz származik.

Több jelenséget csak hozzávetőlegesen tudtunk keltezni az előkerült kerámia jellegtelen volta miatt. Így 3 jelenséget a tágabb őskorhoz soroltunk: egy gödröt, egy árokrészletet és egy cölöphelyet. Keltező értékű leletek híján egy további árokrészlet ismeretlen korúnak tekinthető.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Gál Viktor, Galkó József, Kiss Dániel.

Hernádvécse-Bénye (azonosító:16867)

bronzkor, vaskor, római császárkor, Árpád-kor, II. világháború

2019. június 11. és augusztus 12. között végeztünk régészeti megfigyelést és régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunkát a „Hernádvécse 0139/4 és 0139/5 hrsz.-ú ingatlanokon célkitermelőhely nyitása” című projekthez kapcsolódóan. A bányaművelés szempontjából elsődleges fontosságúnak tartott területen (I. ütem) 64 objektumot tártunk fel.

2019. július 3–4-én geofizikai felmérést végeztünk összesen 18.445 m² különálló területen. A kutatás akadályozó és nagyobb zavaró tényezőktől mentesen zajlott. A geomágneses kiértékelés során medián szűrőn és minimális kompenzáción kellett átfuttatni az adatokat a lépéshiba leszűrése végett.

A geodéziai módszerek nehezebben működtek a vizsgált területen. A rézsű miatt magassági kitérésre lett volna szükség, ám az idő rövidsége miatt ettől eltekintettünk, és a vetületi redukált méreteket tűztük ki a helyszínen, ami minimális torzulást okozott a kitérésen. A mérések szintén vetületre redukáltak, így a tengelyek irányultsága végül helyes, ebből kifolyólag a mágneses elhajlás, a pólusra redukálás helyesen megtörtént.

A kész anomáliatérkép segített megerősíteni, hogy a geofizikai felméréssel vizsgált terület alapján a beruházási terület középső részén elhelyezkedő mintegy 44.275 m²-es terület régészeti objektumok koncentráltabban helyezkednek el, míg a gerinc felé, keleti irányban egyre ritkásabban.

Az ún. II. ütem során a régészeti megfigyelés keretén belüli bontómunkát 2019. szeptember 16. és október 21. között végeztük el. Mindösszesen 288 objektumot azonosítottunk a területen, melyek közül 260 került régészeti feltárássra. A fennmaradó objektumok – melyekről 2019. augusztus 12-ig feldokumentációt készítettünk – a jelen bontómunkával nem érintett területtől délre, a tervezett bányaművelés területén kívül helyezkednek el.

A feltárt objektumok több korszakból származnak. Előkerültek telepjelenségek a bronzkor, vaskor, római császárkor (1–2. század, 4–5. század) és Árpád-kor időszakából, továbbá egy II. világháborús védelmi rendszer részletét is feltártuk.

Kiskinizs-Homok-kavics
(azonosító: 96449)

rézkor, császárcor

A Délút Útépítő és Bányászati Kft. megbízásából, a Herman Ottó Múzeum által 2019 márciusában elkészített geofizikai felmérés, valamint a részben lehumuszolt területen észlelt régészeti jelenségek alapján Kiskinizs-Homok-kavics lelőhelyen régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunka vált szükségessé. A munkaterületen a régészeti feltárást 2019. április 8-án kezdtük meg, és a szokatlanul csapadékos időjárás miatt 2019. június 26-án fejeztük be. A lelőhely a Hernád-völgyben, Kiskinizs és Halmaj települések közigazgatási határán, a Hernád folyó és korabeli mellékágai által közrefogott, környezetéből enyhén kiemelkedő dombon helyezkedik el. A lelőhelytől északra a 3. számú főút, DNy-ra a vasútvonal, azon túl pedig a Hernád folyó található.

A régészeti bontómunka során összesen 252 régészeti jelenséget dokumentáltunk. Ezek közül 26 az őskorra, azon belül is nagy valószínűséggel a rézkor idejére keltezhető. Ezek a jelenségek jól körülhatárolhatóan a feltárási terület déli felén kerültek elő. Az őskort többnyire függőleges, illetve kiöblösödő oldalfalú gödrök, valamint néhány cölöphely képviselte. A gödrökből nagy mennyiségű díszített kerámiaanyag és állatcsont került elő.

A legnagyobb számban előkerült jelenségek – 178 db – a római császárcor kései szakaszára keltezhető. A gödrök és cölöphelyek mellett 27 négyzetes, földbe mélyített ház is dokumentáltunk. A házak többségében kemencére utaló elszíneződést, valamint megégett kőmaradványokat figyeltünk meg, több helyen sikerült továbbá azonosítani a tetőszerkezetet tartó cölöpök helyét is. A császárcori leletek zömét a gödrökből előkerült kerámiatöredékek és állatcsontmaradványok adták. A kerámiaanyag nagy részét korongolt, durva megmunkálású, vonalkötegekkel díszített házi kerámia teszi ki. Ezek mellett előkerült néhány szürke, korongolt darab, illetve terra sigillata töredék is. Említést érdemel az a néhány fibula és fibulatöredék is, melyek szintén a késő császárcori kelteztést erősítik. A házak betöltéséből néhány kerámiatöredéken kívül nem került elő egyéb lelet, ami arra enged következtetni, hogy korabeli lakóik felhagyásuk előtt kiürítették azokat. A gödrök és a házak egymáshoz való viszonyát vizsgálva kirajzolódik a településkép, amiből megállapítható, hogy a gödröket a házaktól kissé elkülönítve, de a településképbe illeszkedve alakították ki, mely az egy időben való használatot támasztja alá. A fenti jelenségek mellett a település házak által kijelölt központjának déli periferiáján előkerült 2 nagy-

méretű, kerek kút is. A kutak helyzetük, illetve a betöltésükből előkerült néhány kerámiatöredék alapján szintén a római császárcorra keltezhető.

A fent ismertetett jelenségek mellett további 48 ismeretlen korú régészeti jelenség is napvilágot látott. Ezek zömét elszórta fellelhető cölöphelyek és kisebb gödrök teszik ki. Nagy részükről elképzelhető, hogy szintén a császárcori horizonthoz tartoznak, de helyzetük, illetve a leletek hiánya miatt nem keltezhetőek biztosan.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Gál Viktor, Fábrián Sára, Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Kiss Dániel, Kron Csaba, Nagy Zoltán, Simon József, Tóth Magdolna és Tóth Róbert.

Gregóczki Gergő

Megyaszó-Hadnagyási-dűlő
(azonosító: 92207)

késő bronzkor (Gáva-kultúra), római császárcor
A Hegyalja-Bos Kft. megbízásából 2019 novemberében összesen 33.505 m² különálló területen geofizikai felmérést végeztünk a Harangod-patak nyugati és keleti oldalán, mely alapján elmondható, hogy mind a nyugati, mind a keleti part teljes egészében régészetiileg pozitívnak tekinthető. Az anomáliák alapján a keleti oldal minimális szinten „sűrűbbnek” mutatkozik.

2020. június 16–17-én a Hegyalja-Bos Kft. megbízásából öntözésfejlesztési rendszer telepítéséhez kapcsolódóan megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen. Hét régészeti jelenség került feltárássra, melyekből két tárológödör a római császárcor idejére keltezhető. A másik öt feltárt jelenség bronzkori. Ezek közül az egyik egy nagyobb méretű, földbe mélyített ház gödre, melynek padlószintjén tűzhelyre utaló nyomok voltak megfigyelhetők. A feltárt jelenségek közül nagyszámú patics- és kerámiatöredék került elő.

Munkatársak: Gyárfási József, Kron Csaba, Simon József és Szabó István.

Gregóczki Gergő – Kiss Dániel

Miskolc-Avasi református templom
(azonosító: 16702)

középkor, kora újkor

A lelőhely 2019. évi kutatásáról ld. Szörényi Gábor András és János István cikkeit jelen kötetben.

Nyékládháza külterülete

neolitikum, rézkor, késő bronzkor, vaskor, római császárcor, népvándorlás kor

Nyékládháza-III. számú kavicsbánya (azonosító: 16147) területén már évtizedekkel ezelőtt is folytak régészeti kutatások, így nem ért minket váratlanul, amikor a lelőhelytől nem mesze újabb régészeti jelenségek bukkantak fel. 2019 nyarán a bányaművelés szakfelügyelete közben őskori megtelepedés nyomait figyeltük meg. Nevezett lelőhely területén nagyrészt már bányató található, azonban jelen kutatások nyomán a lelőhelypoligont nyugati irányba tovább bővíthettük, hiszen számos objektumot észleltünk és tártunk fel e területen.

A régészeti megfigyelésre kikerkezésünkkor egyetlen felszínnel találkoztunk; itt is zajlott a kitermelési munka, az „m”, „n”, és „p” parcellák helyén már bányató volt, a megfigyelést az „r” parcellán tudtuk csak elvégezni. Az EOVS 784721, 294148 koordinátáknál markáns, sötétbarna betöltésű objektum metszetét észleltük, alján élénkörös, égett réteggel, melyet ekkor kemence maradványának véltünk. A feltárás során azonban kiderült, hogy egy nagyméretű, köríves árok része, amelyben egy helyütt átégett paticsos omladékot és fagerenda nyomait figyelhettük meg. Az árok íve kirajzolta, hogy az egykori – a csekély mennyiségű leletanyag alapján a késő bronzkorra keltezhető – települést a bányaművelés elpusztította, csupán annak peremét sikerült megfognunk. A megfigyelést követően régészeti bontómunkák, geofizikai mérések, kutatóárkok időszaka kezdődött a „nyéki bánya” történetében. Az észlelt jelenségek alapján öszre körvonalazódott a **Nyékládháza-III. számú kavicsbányától nyugatra (nyilvántartásba vétel alatt)** nevű új lelőhely is, mely területen több korszak megtelepedésének és temetkezéseinek nyomait találtuk meg. Feltártunk és dokumentáltunk többek között neolitikus telepjelenségeket, rézkori sírt és gödröket, vaskori házat, de a késő bronzkori urnamezős kultúra néhány cseréptöredéke is előkerült. A bontómunkák utolsó szakaszában meglepetésként ért minket a bizonytalan, elmosódott foltok alatt rejtőzködő népvándorlás kori temetőrészletet. Sajnos minden feltárt sír rabolt volt, mégis maradt néhány borostyán és üveggyöngy, vas- és bronzcsat, kerámiatárgyak és csontfésűk.

A bányabővítéshez kapcsolódóan a régészeti feladatok 2020-ban is folytatódtak. Az újonnan bányaművelés alá vont területeken megelőző kutatásként fémkereső műszeres, valamint geofizikai felméréseket végeztünk.

2020. május 18. és szeptember 12. között régészeti megfigyelést és régészeti bontómunkát folytattunk a Nyékládháza, 0109 hrsz-ú ingatlan

„t”, „v”, „k” és „l” alrészletein. A feltárás három nagyobb ütemben zajlott, amelyek során összesen 332 különböző korú objektum foltját dokumentáltuk. Ezek közül több természetes vagy modern eredetű volt, így ez utóbbiak nagy része nem került feltárássra. A többséget képező régészeti korú jelenségek a vaskorra, a római császárcorra, valamint a népvándorlás korra volt keltezhető – jellegüket tekintve többnyire tárológödrök, szemetesgödrök, valamint házak. Azonosítottunk továbbá több, a területen elszórtan elhelyezkedő gepida sírt is, amelyeket korábban – valószínűleg még sok száz évvel ezelőtt – mind kiraboltak.

A jelenségek sűrűsödését és elhelyezkedését figyelembe véve kijelenthető, hogy a Nyékládháza, 0109 hrsz-on feltárt objektumok a **Hejőkeresztúr-Pap-dűlő 1. (azonosító: 75011)** lelőhely ÉNy-i folytatásaként értelmezhetőek.

A feltárás során a lelőhely ÉNy-i szélén azonosítottuk továbbá egy feltehetően a 17. században történt, eddig ismeretlen ütközet nyomát, melyből több darab falkonett típusú ágyúhoz tartozó vaslövedéket, és szintén ebből a korból származó szekerek fém tartozékait találtuk meg. A leletek tükrében sajnos csak az összecsapás ténye bizonyított, annak pontos kora és lefolyása azonban nem következtethető.

Munkatársak: Pálfi Tibor, Szabó István, Szabó László, Kron Csaba, Nagy Zoltán, Honti Szabolcs, Nagy S. József, Kiss Dániel, Galkó József, Hortobágyi Viktor, Tóth Magdolna, Gyárfási József, Tóth Róbert és Fazekas Soma (múzeumi önkéntes).

Kertész Gabriella Nikoletta – Bakos Gábor – Horváth Fanni

Szendrő-Alsó vár (azonosító: 16789)

késő középkor, kora újkor, török kor
A Thermo-Ciklon Kft. megbízásából 2020. március 12. és április 15. között régészeti megfigyelést végeztünk a szendrői Polgármesteri Hivatal hátsó udvarán, ahol kiásásra került egy nagyjából 3x3 méter kiterjedésű derítógödör. Itt a munkások kötésben lévő téglákra találtak, melyek környezetét megtisztítva kirajzolódtak egy sarokfal síkjai. A falat egy sor habarcsba rakott téglából alakították ki, vastagsága 25-30 cm, sarokpontja észak felé mutat, a jó állapotú falsíkok pedig lefelé tovább folytatódnak (13. kép).

A falsíkok által közrefogott belső rész betöltésében 130 cm mélyen műanyag szatyor és műanyag borítású kábelek maradványai kerültek elő. A megfigyelt körülményekből arra lehet következtetni, hogy a 20. században épített és használt, majd fel-

töltött akna, esetleg derítógödör oldalfalait találtuk meg. A falak újkori/jelenkori keltezésének bizonyossága után azok a kivitelezés során elbontásra kerültek. A falsíkok külső oldalán azonban sikerült megfigyelni az eredeti rétegsort a gödör aljáig. A gödör keleti metsztfala alapján a felső 50–60 cm modern kori, meszes törmelékkel és 20. századi szeméttel erősen kevert.

Ezt a réteget egy 40–50 cm vastag, sárgásbarna, humuszos réteg követi, melyből sárga mázas újkori kerámiatöredék került elő. A következő réteg egy vízszintesen hullámzó, 15–20 cm vastag masszív, faszenes, égett pusztulási réteg, melyet lefelé a gödör aljáig újabb sárgásbarna, humuszos, viszont már homogénebb réteg követ (*14. kép*). Elképzelhető, hogy az erősen faszenes réteg ahhoz a tűzvészhez köthető, amikor a Wesselényi-féle összeküvés következményeként elbocsájtott és zsold nélkül maradt fosztogató katonák több várat, így a védtelen szendrői Alsó várat is elfoglalták. A Felső vár kapitánya, annak érdekében, hogy megakadályozza a lázadók további akcióit, 1672. szeptember 28-án felgyújtatta az Alsó várat és a várost.³ Természetesen az égett rétegnek egy konkrét tűzvészhez kötése csak egy hipotetikus felvetés, melynek a vizsgálatához szükséges lenne az Alsó várat és a mai városközpontot több szondával megkutatni.

Munkatárs: Simon József.

Gregóczy Gergő

Szikszó-Hell Ring I. (Hell Ring 1. lelőhely) (azonosító: 81083)

vaskor (szkíta)

A lelőhely Szikszó déli közigazgatási határában, a Proletár-dűlőtől délre, a Bársonyos-patak és a 3. számú főút által közrefogott területen, egy ÉK–DNy-i irányú, enyhén kiemelkedő dombháton húzódik. A beszámolóban szereplő beruházási terület közvetlenül a Bársonyosból északnyugat fél kiágazó csatorna mellett fekszik.

A régészeti megfigyelésre és az azzal párhuzamosan végzett teljes felületű megelőző feltárára a „Gyártócsarnok-építés” (Szikszó 049/4 hrsz.) című projekt kapcsán került sor, melyet a Herman Ottó Múzeum 2019. szeptember 18. és november 19. között végzett el.

A 2016-ban Király Ágnes által vezetett teljes felületű feltárást a Quality Pack csarnoképületének és parkolójának területén, ugyanezen a helyrajzi

számon zajlott. Jelen beruházás a csarnoktól DNy-ra, annak közvetlen szomszédságában található. Király Ágnes az ásatási dokumentációban a lelőhelyet Szikszó-Hell Ring 1. lelőhely, I. terület néven szerepelteti. Azonban a jelen beruházás során érintett lelőhelyrész esetében nem látjuk indokoltnak – követve a korábbi megnevezés logikáját – a „Szikszó-Hell Ring 1. lelőhely, II. terület” megnevezést alkalmazni, ugyanis a megfigyelt régészeti objektumok alapján nem különálló lelőhelyrészről, hanem egy lelőhely két részletéről van szó. Ezért egyszerűen Szikszó-Hell Ring I. néven szerepeltetjük a lelőhelyt.

Jelen teljes felületű ásatáson a Király Ágnes által feltárt vaskori szkíta település néhány további jelenségét (gödröket és cölöphelyeket), továbbá az itt élt lakosság birituális temetőjének részletét tártuk fel. A régészeti objektumok száma összesen 186. Ezek között 54 temetkezés, 116 cölöphely, 9 gödör, 6 talpgerenda- és egy sírgödörlejárát-nyom stratigráfiai egysége ismert. A jelenségek legtöbbször, összesen 161 biztosan, további 16 pedig valószínűsíthetően a vaskor szkíta időszakára keltezhető. Csupán 9 jelenség esetében ismeretlen a keltezés, ezek között 8 gödör és egy cölöphely található. Ez utóbbiak mindegyike a felszín északi negyedében található, egymás közelében kerültek elő, keltező leletanyag nélkül.

Az 54 sír között 38 hamvasztásos (*15–17. kép*), 14 csontvázas rítusú volt (*18. kép*), kettő pedig az emberi maradványok teljes hiánya miatt jelképesnek tekinthető. Továbbá előkerült egy igen kis méretű, négyzet alakú, sekély gödör, közepén egyetlen edénnyel. Ezt a jelenséget csekély mérete miatt nem a jelképes sírok közé soroltuk, inkább áldozati gödörnek gondoljuk, mely a temetési szertartás során játszhatott szerepet.

A 38 hamvasztásos sír közül 33-ban volt sír-építmény, mely a lakóházakhoz hasonló, tetővel ellátott, cölöpszerkezetű, kisméretű építményként rekonstruálható (*15–17. kép*). Ez utóbbi 33 sír közül 27-ben egy-egy cölöphelyet találtunk a négy sarokban, melyek a tetőszerkezetet tartó oszlopok nyomai. Négy esetben a sarkokban elhelyezkedő cölöphelyek között azokat összekötő talpgerenda-árok-nyomokat is felfedeztünk. Két esetben pedig a fentiekől eltérő sír-építmény nyomait találtuk (az egyik sírnál csak talpgerendanyomokat cölöphelyek nélkül, a másik esetben pedig két cölöphelyet a négy helyett). Néhány alkalommal a sír-építménnyel ellátott sírok déli oldalán rézsűs lejáratot is megfigyeltünk (*15. kép*).

3 TOMKA Gábor: Szendrő várai. In VERES László – VIGA Gyula (szerk.): *Szendrő monográfiája*. Szendrő, 2002. 125–164.

A 38 hamvasztásos sír többsége, 18 szórthamvas volt – vagyis az elhunyt maradványait egyszerűen beleszórták a sírgödörbe, többnyire az északi széle mellé, ritkábban középre (15–17. kép). E temetkezések többsége sírépítménnyel volt ellátva, azonban két esetben a hamvakat a csontvázas sírokhoz hasonló kisméretű, téglalap alakú sírgödörbe szórták. Csúpn két urnás temetkezés ismert, melyeknél a hamvakat kerámiaedénybe helyezték. A többi 18 sír temetési rítusa ismeretlen – ennek oka, hogy nem találtunk bennük hamvakat. Ennek ellenére ezek a sírok is a hamvasztásos temetkezések közé sorolhatók az azokkal való formai egyezésük miatt. A hamvak hiánya (a jelek szerint kortárs) sírablásra vezethető vissza – az összes sír közül 18-ról állíthatjuk biztosan, hogy kifosztották, néhány esetben pedig feltételezhetjük ennek tényét. Rablásra utaló jel lehet a négyzet alakútól eltérően kerekded, és az átlagosnál nagyobb sírgödör (melynek eredeti méretére a benne elhelyezkedő sírépítmény nyomai alapján következtethetünk), a láthatóan szétdobált, összetört edénymaradványok, illetve a hamvak és egyéb leletek hiánya.

Az előkerült leletanyag viszonylag kis számú, ennek egyik oka a már említett rablás lehet. A mellékletként adott kerámiaedények között a leggyakoribb típus a szürke színű, korongolt, behúzott, duzzadt peremű tál volt – egyes sírokban ebből kettőt is találtunk. Továbbá gyakran került elő a felhúzott fülű, általában szürke színű csésze és a fekete, szürke vagy vörösesbarna fazék, korsó és bögre. A kerámiaanyag szinte teljesen díszítetlen, mindössze egy korsót találtunk, melynek vállát függőleges vonalakkal álló besimított minta ékítette (16. kép). További gyakori sírlelet volt a vaskés és az őrlő, ritkábban találtunk gyöngyöket és orsógomokat is. Három sírből került elő háromélű bronz nyílhegy, az egyikben emellett vaslándzsa és zabla is volt, azonban más fegyvert vagy lószerszámot nem találtunk ezeken kívül. Az egyik női sírba három apró kerámiaedényből álló piperekészletet helyeztek, egy 70 cm hosszú, ívesre hajlított, üreges belső vashuzal és egy nagyméretű borostyáncsüngő társaságában.

A terepen tett megfigyelések alapján a hamvasztásos sírokkal azonos időszakra keltezhető a csontvázas sírok, így ezek együttes jelenléte miatt a temetőrészlet birituálisnak tekinthető. A temető jellegzetessége, hogy a hamvasztásos sírok gödre É–D-i tengelybe tájolt négyzet alakú volt. Azonban az egyszerű sírgödörbe minden esetben zsugorított testtartásban elhelyezett csontvázas tájolás változatosabb: akadt köztük Ny–K-i, D–É-i és DNy–ÉK-i is az É–D-iek mellett. A csontvázas és a hamvasztásos sírok együttes jelenléte társadalmi különbséget sugall az elhunytak között, ugyanis a vázas sírokat a

jelek szerint nem rabolták ki, ennek ellenére szinte alig találtunk bennük tárgyakat. A megmaradt mellékletek alapján a 38 hamvasztásos sír közül kilencet tarthatunk női temetkezésnek, és csúpn háromról gondoljuk, hogy férfi volt. A többi elhunyt neme ismeretlen a leletek hiánya vagy jellegtelen volta miatt. Ez azt sugallja, hogy a férfi sírokat nagyobb arányban foszthatták ki, mivel a melléjük helyezett, túlvilágra szánt tárgyak értékesebbnek számítottak – ezek elsősorban a fegyverek lehettek. A női sírok között is akadt szemmel láthatóan rabolt, de köztük magasabb volt az érintetlenek aránya. Ez alapján feltételezhetjük, hogy az egykor még álló sírépítmények között jól megkülönböztethető volt, hogy melyik férfi és melyik nőé – tehát tudták a sírablók, hogy melyiket érdemes kifosztani.

A feltárási terület északi sarka közelében előkerült nyolc gödör és egy cölöphely elhelyezkedése és jellege miatt nagy valószínűséggel a 2016-ban Király Agnes által feltárt vaskori szkíta településhez tartozhat, habár keltező leletanyag nem került elő belőlük. A többi régészeti jelenség minden bizonynyal az előbb említett szkíta településen élt lakosság temetőjének részét képezi, mely a jelek szerint déli és délkeleti irányban tovább folytatódik a beruházási területen túlnyúlóan is.

Munkatársak: Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Kron Csaba, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József és Tóth Magdolna.

Fábián Sára

Szirmabesenyő-Hegy alatti földek-dűlő (azonosító: 52684)

késő bronzkor, kora vaskor

A Cordys Capital Kft. megbízásából „Szirmabesenyő, 0129/96. helyrajzi számú ingatlanon új csarnoképület építése” projekt kapcsán végeztünk teljes felületű feltárást 2019. november 11–18-ig a lelőhelyen, a 26. számú főúttól keletre. A felszín természetföldrajzilag a Sajó–Hernád-sík kistáj északi részén helyezkedik el, melyet a Sajó és a Hernád hordalékkúpja épít fel. A folyók eróziójának hatására az egykori felszín alacsony völgyközi hátakkal tagolt, mely a helyszínen is jól érzékelhető volt.

A humuszolás során összesen 68 régészeti jelenléteket azonosítottunk, melyeknek a foltdokumentálása megtörtént ugyan, de a beruházási terület északi része végül elfedésre került, így 25 objektum feltáráására nyílt alkalmunk.

A megkutatott telepjelenségek zömét a szórva nyosan jelentkező cölöplyukak mellett kisebb és nagyobb méretű gödrök, gödörkomplexumok, hulladékártoló illetve méhkas alakú gödrök teszik ki. Megfigyeltünk egy kerámiaanyagban gazdag,

valószínűleg másodlagos helyzetű, égett omladékok is. Feltártunk továbbá egy, az altalajba enyhén mélyedő, vélhetően késő bronzkori házat, valamint egy leletanyag nélküli, négyzet alakú házat.

Az előkerült kerámiaanyag nagy része durva, apró kavicsos soványítású, de előfordulnak finomabb kivitelezésű, fényezett, kannelúrával díszített edénytöredékek is. Néhány grafitos töredék mellett jelentősebb mennyiségben került elő korongolt kerámia. Az elsődleges megfigyeléseink alapján az objektumokból kikerült leletanyagot a késő bronzkor, illetve a kora vaskor időszakára datálhatjuk.

Munkatársak: Honti Szabolcs, Hortobágyi Viktor, Horváth Fanni, Tóth Magdolna.

Gregóczki Gergő – L. Hajdu Melinda

Vatta-Telekoldal-dűlő
(**Telekoldal-dűlő, 3. lelőhely**)
(**azonosító: 74615**)

őskor, késő bronzkor, késő bronzkor–kora vaskor átmenete, római császárkor (szarmata)

2020. augusztus 31. és szeptember 18. között víztelenítő kutak telepítéséhez kapcsolható munkálatok okán feltárást végeztünk a lelőhelyen a Mátrai Erőmű Zrt. megbízásából.

Kutak telepítése esetén a bánya protokollja szerint egy 15x15m-es négyzet kerül megnyitásra, majd mélyítésre. Jelen területen négy ilyen kúthelyet nyitottak, melyek közül kettő bizonyult régészetiileg pozitívnak – a 11D/17 és a 11D/19-es számúak.

A ténylegesen feltárt terület 554 m², melyből a régészeti jelenséget tartalmazó terület 350 m² volt. A feltárási munkálatok a 2020. augusztus 31-ei humuszosítás után szeptember 4-én kezdődtek, és 13 munkanapot vettek igénybe. Ennek során 11 objektum került elő – 10 a két kúthely területén, egy pedig a 11D/20-as kúthelytől néhány méterre DNy-ra, a területen folytatott fémkeresős kutatásnak köszönhetően.

A 11D/17-es kúthely területén feltárt objektumok közül egy gödör az őskor időszakához kapcsolódik (valószínűleg neolitikus), kettő másik pedig leletanyag hiányában nem keltezhető. Egy jelenség a római császárkorra, a szarmata időszakra datálható épület, valamint szintén erre a periódusra keltezhető egy nagyméretű tárológödör. Ez utóbbit sajnos csupán metszetre bonthattuk a kúthelyek adta keretek miatt.

Az épület kifejezetten érdekes volt, már feltárásban láthatóak voltak agyagnehezékek töredékei – az épület három sarkánál és a negyedik sarokhoz közel, illetve a nyugati részén is. A feltárást során megközelítőleg 22 db neheztöredék került elő összesen.

A 11D/19-es kúthely területén két nagyméretű, az előzetes megfigyelések alapján a késő bronzkor–kora vaskor átmeneti időszakára keltezhető gödröt és egy, a két gödröt összekötő keskeny réteget tártunk fel. Az utóbbiban néhány őskori kerámia-töredék és kavics volt megtalálható, datálása vagy régészeti mivolta mégis bizonytalan – könnyen lehet, hogy a mezőgazdasági munkálatok során elhúzott természetes földtani rétegről van szó. Ezekon felül napvilágra került egy leletanyag hiányában nem keltezhető gödör, valamint egy kisméretű gödör félkör alakú feltárási szonda É-i falánál, melyről azonban a metszetre bontás során kiderült, hogy természetes jelenség.

A tizenegyedik objektumot a 11D/20-as kúthelytől néhány méterre DNy-ra fémkeresős kutatás során találtuk; a késő bronzkor időszakára keltezhető bronztárgyakat tartalmazó depó volt, mely összesen 39 tárgyból és tárgytöredékből áll. Bronz tokosbalták, sarlótöredékek, bronzlemezek valamint ékszerek teszik ki a depó anyagát.

A fentiek felül a kúthelyek között a további detektoros kutatás során számos vas- és bronztárgy került felgyűjtésre.

Munkatársak: Németh Attila, Horváth Fanni, Hortobágyi Viktor, Juhász Ádám, Kiss Dániel, Kron Csaba, Pálfi Tibor, Szabó István, Szabó László, Tóth Róbert.

Kovács Nikolett

RÉGÉSZETI MEGFIGYELÉSEK, TEREP-BEJÁRÁSOK

Felsőnyárad-Kelecsényi úton aluli dűlő Délkelet
(**azonosító: 95819**)

őskor

2019. február 8-án helyszíni szemlét és terepbejárást végeztünk Felsőnyárad külterület 040, 043/2, 043/3, 044, 045/2, 046/2, 046/3, 086, 087, 088, 089, 095/1 és 095/9 helyrajzi számú ingatlanokon. A „Felsőnyárad, Csörgös-patak mederáthelyezése és bányaművelés kiterjesztése” című projekthez kapcsolódóan a 20 ha nagyságú, bányaművelés alá vonandó területet, valamint az annak nyugati határát jelentő 1,03 km hosszúságú leendő patakmeder nyugati parti, 15 méter széles pufferzónáját jártuk be. A tervezett beruházás által érintett terület vegyes művelési ágú. Északi és déli harmada gyeplélegelő, középső harmada szántóföldi művelés alatt állt; az egyes különböző művelésű parcellákat bozótos szélvédő sávok választották el. Bár az egész terület bejárható volt, a felszíni leletszóródás megfigyelésére

csak a talajművelés során átforgatott, nagyjából 5,5 ha nagyságú terület volt alkalmas.

A vizsgált terület északi és déli részén a növényzettel való fedettség miatt a bejárás során nem találtunk régészeti korú leleteket. A parcellákat elválasztó cserjés, sűrű aljnövényzetű, keskeny sávokban nem volt lehetőség felszíni leleteket megfigyelni. A terepbejárás elvégzésére ténylegesen alkalmas terület tárcsázva volt, jellegét tekintve sűrű, kötött, nagy rögökből álló fekete, közepesen agyagos öntési talajt találtunk, mely nehezítette az esetleges leletek észlelését. A tárcsázott területen elszórt foltokban kevés őskori kerámiatöredéket, paticsdarabokat, orsógombtöredéket, ismeretlen korú vastárgyat és nagy mennyiségű kora újkori mázas kerámiatöredéket gyűjtöttünk. Az őskori kerámiatöredékeket tartalmazó foltot lelőhelyként lehatároltuk, de pontos kiterjedése a fent részletezett körülmények miatt nem meghatározható.

Munkatársak: Galkó József, Kron Csaba és Hortobágyi Viktor.

Kertész Gabriella Nikoletta – Bakos Gábor

Emőd-Ispán-rét **(azonosító: 63128)**

bronzkor

2019 márciusában helyszíni szemlét és terepbejárást végeztünk Hejőszalonta külterület 077/4 hrsz.-ú ingatlanon, külszíni művelésű bánya előkészítéséhez kapcsolódóan, melynek során 20 ha nagyságú, bányaművelés alá vonandó területet jártunk be.

A tervezett beruházás által érintett terület mezőgazdasági művelés alatt áll, a terepbejárás során frissen kultivátorozott volt. Az egész terület alkalmas volt bejárásra, azonban a valószínűleg nem sokkal korábban elvégzett kultivátoros művelés miatt a talaj felszínén nem voltak ideálisak a körülmények a leletek sűrűségének észleléséhez. A terepbejárás az észlelési körülmények ellenére is igazolta a már ismert régészeti lelőhelyek – Emőd-Ispán-rét és ***Hejőszalonta-Veres-Nád-dűlő*** (azonosító: 40566) – létét, azok területén elszórtan apró paticszemcséket, őskori kerámiatöredékeket, továbbá a nyugati részen kora újkori mázas kerámiatöredéket találtunk. Új, eddig ismeretlen lelőhelyet nem azonosítottunk. A bejárat nyomvonalat Garmin GPS készülékekkel rögzítettük.

Munkatársak: Bakos Gábor, Hortobágyi Viktor, Kron Csaba és Simon József

Kertész Gabriella Nikoletta

2020-ban a „Hejőszalonta 077/4 hrsz. területén tervezett külszíni művelési bányatelek előkészítése” elnevezésű projekt megvalósítását megelőzően örökségvédelmi hatástanulmányt készítettünk és magnetométeres mérést végeztünk a beruházással érintett területen. A Hejőszalonta településtől DK-re mintegy 1800 m-re lévő vizsgálandó terület az ***Emőd-Ispán-rét*** (azonosító: 63128) lelőhely közelében helyezkedett el.

A geomágneses felmérés egyértelmű, biztosan régészeti korú jelenségeket a vizsgált 5 ha kiterjedésű terület nyugati és keleti szektorában tudott kimutatni. A korábbi örökségvédelmi hatástanulmány készítése során tett terepbejárások alkalmával igazolt gyér intenzitású lelőhelyek létezését a geomágneses felmérés egyértelműen meg tudta erősíteni.

Munkatársak: Balogh Marcell, Galkó József, Nagy Zoltán.

Gál Viktor – Kiss Dániel

Hejőpapi-Nyögő-dűlő **(azonosító: 17008)**

neolitikum

A „Hejőpapi X. – átmeneti törmelékes nyersanyagok védőnevű bányatelek fejlesztése” megnevezésű projekthez készítettünk döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányt, melynek során 2019-ben terepbejárást végeztünk Hejőpapi Nyögő-dűlő elnevezésű részén. A vizsgált 52 ha nagyságú területen a terepbejárás pozitív eredményt hozott a beruházás által kijelölt ingatlanok északnyugati, déli és keleti részterületein.

Az elkészített örökségvédelmi hatástanulmány javaslata alapján 2020 januárjában elvégeztük a régészeti lelőhely és környezete geofizikai felmérését egy több mint 7 ha kiterjedésű területen. A geomágneses mérés kiértékelése alapján elmondható, hogy a felmérés területén elhelyezkedő magasparti kiemelkedés egyértelműen lakott volt a történeti korokban. A területen nagy kiterjedésű anomáliák sűrűn jelentkező foltjait lokalizáltuk. A magaspárt oldalán elszórtan jelenlévő, feltehetőleg régészeti korú bolygatásokat recens fémek tűzdelik tele.

Munkatársak: Balogh Marcell, Galkó József, Honti Szabolcs, Hortobágyi Viktor, Horváth Antonia, Horváth Fanni, Juhász Ádám, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Tóth Magdolna.

Gál Viktor – Kiss Dániel

Hejőszalonta-Veres-Nád-dűlő
(azonosító: 40566)

neolitikum

A lelőhelyen 2019–2020-ban végzett régészeti munkák leírását lásd *Emőd-Ispán-rét* lelőhelynél (azonosító: 63128).

Kistokaj-Gerenda
(azonosító: 16016)

őskor, neolitikum, vaskor

2019. augusztus 7-én régészeti megfigyelést végeztünk a „Kistokaj, Pacsirtás u. 15. 791/32 hrsz.-ú ingatlanon lakóépület építése” című projekthez kapcsolódóan.

A megfigyelés idejére a leendő ház alapozási árkai már kialakításra kerültek; D–É-i irányban tájoltak, az utcafront déli irányba néz.

Északon az alapozási árok aljában és oldalában több helyütt vörös paticszemcséket, paticsos elkenődéseket tapasztaltunk. Felül 30 cm-es sötétbarna humusz, alatta sárga altalaj jelentkezett. Az E783446, N300213 EOVS koordinátáknál derékszögben vágta egymást két árokszakasz, itt a sarokban egy beásás foltjának nyomait figyeltük meg, benne nagyméretű, vörös paticsdarabbal. Az E783439, N300209 EOVS koordinátáknál, ahol egy nagyméretű objektum foltját észleltük, 1 db pelyvás soványítású neolitikus kerámiát találtunk az árok alján lévő elkenődésben. Egyéb jelenséget, tárgyat sem a meddőben, sem az árokban nem észleltünk. Az észlelt jelenségeket fotódokumentációval rögzítettük.

Munkatárs: Tóth Róbert.

2019. május 27-én családi ház építéséhez kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk ugyan ezen lelőhelyen, a Kistokaj, Árpád utca 40. szám (793/44 hrsz.) alatti ingatlanon. A telek utcafront felőli, ÉK-i részén az E783469, N300059 EOVS koordinátáknál kezdődő alapozási árokban mind a déli, mind a nyugati irányba futó szakasz oldalalaiban egy régészeti objektum foltját figyeltük meg, melynek betöltése sötétbarna, humuszos volt, benne kevés paticszemcsével és néhány kerámiatöredékkel. A dél felé tartó árokban 410 cm hosszan, a nyugat felé futó árokban 390 cm szélességben sikerült észlelnünk a jelenséget. A foltról fotódokumentációt készítettünk, az árok mellé helyezett kitermelt földből őskori kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

Munkatárs: Simon József.

Kertész Gabriella Nikoletta

2020. január 9-én újabb régészeti megfigyelést végeztünk a lelőhelyen, a „3553 Kistokaj, Árpád u. 33. szám, 793/4 hrsz.-ú ingatlanon kétlakásos lakóépület építése” című projekthez kapcsolódóan.

Kiérkezésünk idejére az alapozási árkokat az építési területen kialakították. Az árok szélessége átlagosan 50 cm, mélységük 90 cm volt. Az árok metszetein a sötétbarna, felső 50-60 cm-nyi humusz alatt a sárga, sárgásbarna altalaj következett. Az alapozási árok az altalajba mélyültek. Az árok metszeteiben 6 objektumot dokumentáltunk. Az objektumokat fotóztuk és a fotó mellé EOVS koordinátát rögzítettünk. Az objektumoknak az árok metszetében mérhető mérete igen különböző volt, 1-5 m között változott. Az objektumok alja általában elérte az árok alját, ez alól kivételt jelentett az 5. számú objektum, melynek az alja éppen csak elérte a sárga altalajt.

Az első objektumot az épület utcafront felőli, DNy-i részén, az E783458, N300085 EOVS koordinátáknál kezdődő alapozási árokban mind az északi, mind a keleti irányba futó árokszakaszokban meg lehetett figyelni. Betöltése sötétbarna, átgyagosodott humusz volt, az objektum alja az árok alja alá mélyült. A második objektumot az épület K-i felén, az ÉNy–DK-i irányú alapozási árokban, az E783462, N300079 koordinátáknál dokumentáltuk. A hozzávetőleg 2 m átmérőjű jelenség betöltése sötétbarna, átgyagosodott humusz. Az ötödik objektumot az alapozási árokban az E83457, N300107 EOVS koordinátáknál dokumentáltuk. A jelenségnek az árok metszetében mérhető szélessége 120 cm volt, az alja nem érte el az árok alját, betöltése sötétbarna, kötött, agyagos humusz. A kiásott alapárkok által jelölt épület É-i felében egy nagyméretű (mérhető hossza 5 m) régészeti objektumot dokumentáltunk. Az árokból kikerült földben kisebb mennyiségű, vaskorra keltezhető kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

Munkatárs: Galkó József.

*Jenei Anita***Mályi-Alsó-Berek**
(azonosító: 57541)

őskor

2019. december 18-án és 2020. január 15-én végeztünk régészeti megfigyelést a „Mályi, Fő utca, 0102/7 hrsz.-ú ingatlanon önkiszolgáló gépi autómósó építése” című projekthez kapcsolódóan.

A megfigyelés során az ingatlan 3. számú főút felőli, északi részén az E782735, N297644 EOVS koordinátákkal jelzett aknában, az akna É-i és K-i oldalfalaiban egy régészeti objektum foltját

figyeltük meg, melynek betöltése sötétbarna, kötött humusz. Az objektum aljától mintegy 20 cm-re, kb. 15 cm vastagságban erősen faszenes réteg figyelhető meg. A jelenség betöltéséből egy őskori kerámiatöredék és néhány apró paticsdarab került elő. A foltról fotódokumentációt készítettünk, nagy pontosságú RTK GPS-szel bemértük.

Jenei Anita

Muhi és Ónod külterülete

A „Muhi IV. bányatelek fejlesztése” megnevezésű projekthez készítettünk döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányt, melynek során terepbejárást végeztünk a vizsgált 78 ha nagyságú területen – Muhi község Muhi-Pusztá elnevezésű és Ónod község Muhi-Pusztától északra lévő névtelen külterületén. A terepbejárás pozitív eredményt hozott a beruházás által kijelölt ingatlanok déli, középső és északi területére, ahol **Ónod–Muhi–Ónod egyesített kavicsbánya 1. lelőhely (Ónod-Kavicsbánya I., azonosító: 16462), Muhi-III. kavicsbánya (azonosító: 58942), Muhi–Muhi–Ónod egyesített kavicsbánya 3. lelőhely és Ónod–Muhi–Ónod között (azonosítók: 16463 és 22767), valamint Muhi–Muhi–Ónod egyesített kavicsbánya 2. lelőhely (azonosító: 16342)** található.

Az elkészített örökségvédelmi hatástanulmány javaslata alapján 2020 márciusában elvégeztük a **Muhi–Muhi–Ónod egyesített kavicsbánya 2. lelőhely (azonosító: 16342) és Muhi–Muhi–Ónod egyesített kavicsbánya 3. lelőhely (azonosító: 22797)** régészeti lelőhelyek és környezetük geofizikai felmérését. A közel 9 ha kiterjedésű mérési területet két részre, egy északi és egy déli részterületre osztottuk.

A geomágneses felmérés egyértelmű, biztosan régészeti korú jelenségeket nem tudott kimutatni. A korábbi és a fentebb említett örökségvédelmi hatástanulmány készítése során tett terepbejárások során igazolt lelőhelyeket a geomágneses felmérés egyértelműen nem tudta megerősíteni. A vizsgált területet nagy mennyiségű mezőgazdasági fémhulladék is borította.

Munkatársak: Balogh Marcell, Galkó József, Hortobágyi Viktor, Horváth Antónia, Horváth Fanni, Jenei Anita, Juhász Ádám, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József, Tóth Magdolna.

Gál Viktor – Kiss Dániel

Prügy-Tökföld (azonosító: 16232)

késő bronzkor, kora vaskor

A 2017–2018-as kutatások folytatásaként a 2019-es év elején is visszatértünk a lelőhelyre, a talaj friss átforgatását, vetésre előkészítését követően. Ezúttal főként a peremterületek átvizsgálására fektettük a hangsúlyt, valamint bejártuk a lelőhelytől Ny-ra lévő, a Pap-tó által körbefogott Pap-tó köze elnevezésű terület K-i, erdős szegletét. További megtelepedésre utaló nyomokat azonban nem sikerült azonosítanunk, a nap folyamán mindössze 9 db fémtárgyat találtunk.

2019. február 28. és 2019. szeptember 30. között régészeti megfigyelést végeztünk a „Prügy, mezőgazdasági út felújítása” című projekthez kapcsolódóan a területen. Az útalapozás 30 cm humusz eltávolítással került kialakításra. A beruházás mélysége többnyire nem érte el az altalajt, azonban a lelőhelytől ÉK-K-i irányban mintegy 300 m-en a sárga, agyagos, foltokban homokos altalajig hatolt. A leendő út alatt két régészeti korú jelenség foltját észleltük, melyeket stratigráfiai lapokon rögzítettünk, fotóztunk, majd geotextillel elfedtünk. Ezt követően kavicsozták a teljes utat, így az észlelt objektumokban további kár nem keletkezik. Azonban egy jövőbeni útfelújítás során számítani kell az objektumok esetleges feltárására.

A lelőhelyen végzett korábbi terepbejárások és fémkereső műszeres kutatások folytatására 2019. szeptember 22-én került sor. A nem sokkal korábbi talajművelés következtében a föld laza, porhanyós, könnyen járható volt. Ha a kutatást megelőzően szerencsénk lett volna egy könnyű esőhöz, a felszíni leletek is jól láthatóvá váltak volna. A nap első felében a közhiteles adatbázis szerinti lelőhelytől északra, a Kis-erdő és Pap-erdő elnevezésű területek átvizsgálását végeztük, egészen a Peres-kígyós ér melletti természetes növényzavokig. Miután 16 műszeres önkéntesünkkel és Bakos Gáborral átjártuk a területet, az ismert lelőhely K-i peremének és D-i nyúlványának felderítésére helyeztük a hangsúlyt. A 2017-es mélyszántást követően itt figyelték meg a helyi lakosok a vörös, paticsos házfoltokat, sajnos azonban mi ezúttal sem találtuk ezek nyomait. A felszínen azonban 3 db nagyméretű őrlőkövet gyűjtöttünk, ezek pontjait GPS-szel rögzítettük. E déli nyúlvány alacsonyabban fekvő, K-DK-i peremén a talaj különösen puha, világosszürke, hamus volt. Ez alkalommal összesen 147 db régészeti korú lelet került elő.

2019. szeptember 30-án folytattuk a mezőgazdasági út felújításához kapcsolódó szemlét. Elkészült az út melletti sekély vízvezető árok, melynek szélessége 140 cm, mélysége 15–35 cm között változik. A lelőhely intenzív részének pereménél az árokban homokos, laza talajt figyeltünk meg. Innen ÉNy felé haladva a talaj humuszos, kevert volt. A lelőhely mentén számos őskori kerámia-töredéket és paticszemcsét figyeltünk meg az árokban, ezek azonban nem kötődtek objektumhoz. A földmunka itt nem érte el a humuszréteg alatti altalajt.

Ez alkalommal Nagy Zoltán drónfelvételeket is készített a területről, mely a lelőhelyről készülő ortofo-tóhoz szükséges.

Munkatársak: Juhász Ádám, Kron Csaba, Nagy Zoltán, valamint a múzeum önkéntesei: Palánkai Ádám, Palánkai József, Básti László, Básti Benjámin, Vadász István, Vágó Zoltán, Ináncsi Szabolcs, Móré Gergő, Lovász Richárd, Győri Károly, dr. Szilágyi George, Vinnai Zsolt, Vinnai Dávid, Gabulya András, Körömi Imre, Sarnek Tamás.

Kertész Gabriella Nikoletta – Bakos Gábor

Sajópetri külterülete

őskor, Árpád-kor

2019-ben a Sajópetri külterületén elhelyezkedő Tanya-dűlőben döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárásokat. Az általunk vizsgált területek Sajópetri településtől ÉNy-i irányban, légvonalban mintegy 1,5 km-re találhatóak. A terepbejárás igazolta a **Sajópetri-Tanya-dűlő (azonosító: 44709)** elnevezésű régészeti lelőhely létét – területén paticsdarabokat, őskori kerámia-töredékeket, továbbá Árpád-kori kerámia-töredékeket figyeltünk meg.

A területen két új, eddig ismeretlen lelőhelyet is azonosítottunk. Ezek közül az egyik a 022/5 hrsz.-on helyezkedik el, és a **Sajópetri-Tanya-dűlő II.** nevet kapta (**azonosító: 96453**). Területén őskori kerámia-töredékek, paticsdarabok, Árpád-kori és 13–15. századi kerámiadarabok kerültek elő.

A másik a 031/3 hrsz.-ú területen felfedezett **Sajópetri-Tanya-dűlő III.** (**azonosító: 96455**), melynek felszínén őskori, Árpád-kori és újkori kerámia-töredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Balogh Marcell, Bárdos Nándor, Gál Viktor, Honti Szabolcs, Hortobágyi Viktor, Horváth Fanni, Kiss Dániel, Nagy Zoltán, Németh Attila és Tóth Róbert.

Miskolczi Melinda

TERVÁSÁTÁSOK, PÁLYÁZATOK, LELET-MENTÉSEK

Háromhuta (Óhuta)-Pálos kolostor (azonosító 93775)

középkor

A Herman Ottó Múzeum falkonzerválási munkálatokat megelőző romtisztítást végzett Háromhuta (Óhuta)-Pálos kolostor elnevezésű régészeti lelőhelyen 2019. július 29. és augusztus 1. között.

A munkálatok előzményeként 2016 nyarán rétegtisztázó és alaprajz-hitelesítő tervásatás keretében kibontottuk a kolostor templomának szentélyét és részben a hajóját. Ennek során az ún. önmaga törmelékében, egy habarcsos, köves puszta rétegben megálltunk és kialakítottunk egy olyan járószintet, ami lehetővé tette a templom alapfalainak geometriai felmérését, de a régészeti réteget ezen törmelék réteg meghagyásával – intakt védőréteg alatt – egyelőre kibontatlanul hagytuk.⁴

2017 nyarán önkéntesek közreműködésével folytatódott a kolostor romtisztítása. A tereprendezés célja a templom körüljárhatóságának biztosítása, illetve a falak külső előterét fedő törmelék rétegek rendezése volt. Ennek során a cserjés növényzet és a köves, humuszos törmelék részbeni eltávolítása történt meg. 2018-ban ugyancsak néhány napos önkéntes munkával a romtisztítás már a templomtól É-ra húzódó kolostorszárny területén zajlott.

Mindkét évi takarítás során bebizonyosodott, hogy a helyszínen a romokat egyenetlen felületű, vastag, köves, humuszos törmelék borítja, ám a falak vonala ebből kibontakozik. A templomhoz É-ról egy ~15x6m-es téglalap alakú, É–D-i tengelyű helyiség csatlakozik, mely É-on L alakban Ny felé fordul és egy újabb, 13x5m-es helyiségben folytatódik – a még kitisztításra váró, fákkal fedett területen.

2019 nyarán, ismét önkéntesek bevonásával kitisztításra került a templomhoz É-ról csatlakozó kolostorszárny. A hepehupás, humusszal kevert kötőrmelék kitermeléséhez egy kotrógép segítségét is igénybe vettük. Noha furcsának tűnhet, hogy egy romterületen munkagép végez földmunkát, hangsúlyozni kell, hogy végig régészeti felügyelet és irányítás mellett dolgozott. A kiemelt nagy mennyiségű kötőrmelék és földréteget (60–80–100 cm), az eddigi gyakorlatnak megfelelően külön-külön depóniába gyűjtöttük. A földréteg egésze fémdetektorral átvizsgálásra került, belőle

⁴ A feltárás előzetes beszámolóját lásd: SZÖRÉNYI Gábor András: Az óhutai pálos kolostortemplom kutatása. *Várak, kastélyok, templomok*, 2017/2. 16–19.

egyetlen középkori pénzermén kívül újkori eredetű, a hutateleplések korából származó fémelet került elő. A géppel rendezett új terepszintet itt is az ún. önmaga törmelékének, azaz a pusztulási rétegnek a teteje alkotja. Régészeti szintek ezen intakt védőréteg alatt várhatóak majd a későbbi feltárások során.

A tereprendezés során feltárult a korábban talált helyiség alapfalainak vonala. A ~15x6m-es tér valójában két különböző méretű helyiséget takar. A templom mellett egy kisebb, 3x6m-es, míg tőle É-ra egy nagyobb, 11x6m-es terem falai húzódnak. A két tér közötti válaszfal Ny-i végében lehetett átjáró, amire itt a falazat hiánya utalhat. Ez az átjáró egyébként egy vonalat alkot a 2016-ban, a templomhely É-i falán már azonosított bejárattal. A romtisztítás során a templomhajó belsejében is szintsüllyesztést végeztek az önkéntesek 20-30 cm-es vastagságban, továbbá a hajótól Ny-ra lévő külső oldalon is rendezték a terepet. A hajó fal-síkjai teljesen kibontakoztak, melynek során a D-i oldalán, egy csorbázott felületen talán egy ülőfülke nyoma vált észlelhetővé. A templom Ny-i bejárata is feltárult a takarítás során, kváderekből rakott kapuzatának szárkövei azonban jórészt hiányoznak.

Mivel mindenhol megálltunk a régészeti szinteket eltakaró pusztulási réteg tetején, így a feltároló alaprajz a jövőben finomodni fog. A most kitisztított romfalakat drónról légifotóztuk, és geodéziai felmérésüket is elvégeztük. Ezek georeferált anyagát a 2016-os ásatási felméréssel együttes állományban rendeztük.

Az elvégzett romtisztítás célja az alaprajz pontosítása és a jövőbeli ásatások, valamint konzerválás előkészítése volt.

Munkatársak: Nagy Zoltán, Bakos Gábor, Fazekas Soma (fémkereső műszeres önkéntes), valamint közreműködött Rostás László és Tatay László.

Szörényi Gábor András

Hejőkeresztúr-Fecskés-domb (azonosító: 16650)

vaskor

2020. június 29-én telefonos bejelentés érkezett a múzeumba, miszerint Hejőkeresztúr határában az elmúlt napok nagy esőzései kimostak egy koponyatetőt a lelőhely földjéből. Hortobágyi György Béla, helyi juhász a telke felé vezető földúton, a lányaival folytatott séta során észlelte a keréknyomban feltűnő koponyarészletet, egy nappal korábban.

A koponya az alábbi EOV koordinátánál helyezkedett el: E786378, N292798, 102,92 m tszf. magasságon. Még aznap megkezdtük a koponya körbontását, hogy tisztázzuk annak helyzetét,

majd esetleges sírfolt után kutatva megnyestük a körülötte lévő területet. Egyértelmű, határozott sírfoltot nem sikerült azonosítani, azonban finombontó módszerekkel igyekeztünk feltérképezni, hogy a koponyához tartozik-e váz.

Az út felső 2 cm-e lazább, homokos volt, ez alatt sűrű, zömölt, barna, humuszos, ám kevert réteg következett, benne faszénzemcsékkal, kisebb-nagyobb sárga agyaglenccsékkel, apró, vörös paticszemcsékkal. A földben elszórtan egy-egy ujjperc és csigolyatöredék, bordadarab is jelentkezett.

A koponya a sír ÉNy-i részén feküdt, erősen törött, kissé megnyomott állapotban. Ettől É-i és ÉK-i irányban két foltban egyéb csontok kerültek elő: a koponya közelében bordák, a sír ÉK-i részében hosszúcsontok és egy apró medencelapát. Ezeket babára bontottuk, majd a fotódokumentációt követően felszedtük és elcsomagoltuk. A csontok méretéből egy gyermek maradványaira következtethetünk. A betöltésből egy kb. 5 cm átmérőjű, grafitos soványítású, vaskori kelta kerámiatöredék került még elő. A sír mélysége az út felszínétől mindössze 20 cm volt. A koponya a rézsűhöz közelebbi keréknyomban feküdt.

1999-ben Pusztai Tamás végzett leletmentő ásatást hasonló körülmények között a területen. Ugyancsak lakossági bejelentésre tárt fel a földútból előbukkanó, erősen bolygatott sírokat. A közeli dombot napraforgó borította, így bejárására akkor sem nyílt lehetőség. Pusztai Tamás azt feltételezte, hogy a dombon templom állhatott, és az azt körülvevő temető sírjai közül került néhány felszínre. A lelőhely pontos korszakba sorolásához későbbi terepbejárás szükséges.

Munkatárs: Juhász Ádám.

Kertész Gabriella Nikoletta

Szögliget-Szádvár (azonosító: 16815)

középkor

A lelőhelyen a tervásatás mellett régészeti megfigyelés és megfigyelés keretében végzett bontómunka is történt, melyek eredményeit együttesen itt közöljük (19. kép).

Régészeti megfigyelések

A Herman Ottó Múzeum 2020. április 22. és november 20. között végzett régészeti megfigyelést a Nemzeti Várprogram keretén belül „A szögligeti Szádvár turisztikai-kulturális célú fejlesztése” elnevezésű projekthez kapcsolódóan.

2020 áprilisában Szádvár felső vár területén a külső vár keleti végében lévő Német bástya belsejében került kialakításra a munkaterület. A 2018. évi

feltárási eredményeket megerősítve a területről igen gazdag 17. századi régészeti leletanyag (kerámia, kályhacsempe, fémtárgyak, állatcsontanyag) jutott felszínre. A feltárásnál mélyebbre hatoló földmunkák során újabb, még ismeretlen rétegelválást, illetve új régészeti korú objektumokat, épített örökségi elemet (falakat) nem figyeltünk meg.

A vár északi oldalában húzódó egykori felvonó-szerkezet, a „Csiga” felső végében kb. 4-6 m hosszúságban és 25-30 cm szélességben, egymástól kb. 80 cm-re azonosíthatók az itt használt kocsi kerekei által koptatott, valószínűleg mesterségesen kialakított vajatok. A keréknyomok keleti oldalán egy keskeny, átlagosan 30-40 cm szélességű, sziklába faragott lépcsősor elemei is előkerültek.

Az alsó vári kivitelezési munkák (omladékeltávolítás) során mind a várfalak belső oldala, mind külső oldala mentén több helyről is „kulcslyuk” alakú faragott lőréshez tartozó, ép vagy töredékes kőelemek jutottak felszínre. Összesen 5 db, lőréshez tartozó követ szállítottunk be a múzeumba. Ezek a kőelemek mind méretükben, mind anyagukban hasonlítanak a felső vár területének több pontján lévő, még in situ lőrés kőveikhez.

2020. június folyamán a kivitelező megkezdte az alsó vár alsó várrészét délről lezáró, boltozatos átjáróval rendelkező falazat előkészítését az állagvédelmi munkákra. A boltozatos nyílás sarkain kőkeretre utaló fészkek nem kerültek elő, így a nyílás csak átjáróként funkcionált. Alját részben a természetes, de megmunkált sziklafelszín, részben arra döngölt köves feltöltés képezte. Ennek szintje dél felé egyenletesen emelkedik.

A külső vár 2009-ben részlegesen állagvédelemmel rendelkező déli falának magasan álló nyugati részét jelen munka során újra megerősítették, és pótolták az itt lévő lőrés faragott „kulcslyuk alakú” követ is. A középső vár déli fala belső oldalán minimális mértékű szintsülyesztést követően a falban 4 db lőrés belső széle láthatóvá.

A középső és a belső várak határán emelkedő egykori kaputorony környezetében 2015-ben végeztünk nagyobb léptékű feltárásokat. Az itteni falak állagvédelme előtt a kaputorony belsejében a kivitelező újra kibontotta a belső falsíkokat; a roncsolt faltetőket a megfelelő szintekig visszabontották. A kéttraktusos kaputorony nyugati kétharmadában boltozatos átjáróval rendelkező épület boltozatindító, kb. 70-80 cm szélességű pilléreit részben kibontották.

Az alsó vár területén az omladékbontást követően épített állványrendszerrel vizsgálni tudtuk a falkoronák tetején fennmaradt építészeti részleteket és azok állapotát. A keleti várfalszakasz északi részén egy aszimmetrikus trapéz alaprajzú, ettől délre, a gyalogkapu felett egy keleti irányba tájolt,

majdnem párhuzamos falakkal rendelkező, keskeny, mindösszesen 40-60 cm széles másik lőrés nyomait dokumentáltuk. Az északi várfal egyik legmagasabb pontján sikerült egy még megmaradt lőrés kávéit azonosítani.

Az alsó vár középső részén, a boltozatos átjárót magában foglaló fal nyugati részén a 2018. évi feltárás során azonosítottunk egy ÉK-i irányba néző lőrést; ezt a régészeti megfigyelés során újra kitisztítottuk. A fal közepén egy szabályos, szimmetrikus homokóra alaprajzú, nagyméretű lőrés kávéinak maradványai kerültek elő.

A kivitelező a fal keleti szélén egy habarcszott aljú nyílás keleti kávéját találta meg. A lőrés alakja hasonló a falazat nyugati végében lévő nyíláshoz, csak annak a tükörképét képezi. A fennmaradt habarcszott felület nyugati kontúrja alapján méretei is hasonlóak lehettek.

Általánosságban elmondható, hogy a faltetőkön feltárt vagy megtisztított lőrés külső és belső oldalai a legtöbb esetben a falsíkokkal együtt elpusztultak, a nyílásokban egykor volt „kulcslyuk alakú lőrés” faragott kővei a helyükről kihullottak.

Régészeti bontómunka

A régészeti megfigyelés közbeni bontómunka keretén belül történt meg a külső vár egykori főkapujától délre elhelyezkedő épület ÉK-i sarkában feltételezhető kemence feltárása 2020. május/június fordulóján.

Az egykori épület ÉK-i sarkában egy nagyméretű kemence alapfalai kerültek elő. Az E-D-i irányban 290 cm, míg K-Ny-i irányban 220 cm széles, nagyméretű objektumot a helyiség kialakításával egy időben (a 17. század középső harmadában) építették meg.

Az épület északi falában lévő tüzelőnyílás külső oldalán átlagosan 20-25 cm átmérőjű kőkeret fészkeket tártuk fel. A külső – talán – bebújónyílás szélessége a keretfészkek belső szélétől mérve 75-77 cm, magassága a felső vízszintes fészkek széléig mérve 70 cm volt. A külső nyílás mögött a falmagban a nyílás felett is függőleges falsíkok megmaradt részleteit figyeltük meg, azaz itt egy füstelvezető kürtőt képezhettek ki. Közvetlenül a kemence szája előtt a belső nyílás két oldalának alsó részét egy-egy faragott édesvízi mészkőből alakították ki. A nyugati kövön in situ megmaradt egyetlen téglatanúsága alapján a tüzelőnyílást téglagurtnival zárták le.

A kemence alapozását mészhabarcsba rakott törtköves falazattal alakították ki. A kályha déli oldalán egy 25-30 cm széles padkát alakítottak ki. Az omladék alatt a keleti épületfal belső oldalán minimális nyomokban dokumentálni tudtuk a kályha egykori É-D-i irányú, nagyrészt „darázkővekből”, kisebb részben téglából kialakított dongaboltozatának megmaradt alsó részletét.

A platni eredeti magasságában csak a déli fal felett, egy keskeny szakaszon maradt fenn. Az eredeti szinthez képest a kályha középső szektorában a 2 cm vastag, keményre égett agyagos sütőfelület -25-30 cm-rel került mélyebbre.

A sütőfelület átvágását követően megállapíthatjuk, hogy alatta egy vörösre átégett agyagos, apró köves, téglatörmelékes feltöltést hoztak létre, mintegy 20-25 cm vastagságban. A belső metszet kialakítása során, a feltöltés alatt egy szinten keményre égett, masszív réteg felülete jelentkezett, mely feltételezhetően egy korábbi platnival azonosítható. Alatta szintén hasonló jellegű feltöltést találtunk, ami egy, az egész kemence alapjaként értelmezhető mészhabarcba rakott, köves felületet takart. A feltárás során a kályhát fedő omladékból és a sütőfelület alatti feltöltésből 17. századi kerámia- és kályhacsempe-töredékek, minimális állatcsont, üveg- és fémelemek kerültek elő.

Tervásatás

A Szádvárért Baráti Kör szervezésében, valamint a Herman Ottó Múzeum szakmai irányítása mellett 2020. augusztus 3–7-ig került sor Szádvár újabb, de továbbra is csak kis léptékű régészeti kutatására. Célunk a korábbi években megkezdett területek (épületegységek) feltárásának folytatása, valamint ezek kiterjesztésével a belső vár alaprajzi képének és építéstörténetének további pontosítása volt.

A civil önkéntesekkel közösen két kutatási területet határoztunk meg. Egyrészt a 2016–17-ben megkezdett, belső vár nyugati felében elhelyezkedő „Rostélyos” pince területén nyitott 40. szelvény kibővítését céloztuk meg. Másrészt megkezdtük a belső vár nyugati várrészének DNy-i sarkán elhelyezkedő ún. Délnyugati bástya/torony keleti felének feltárását. Utóbbi lett az 50. szelvény.

A helyiség járósintje egy sötétbarna, mészpetytyes, masszív, kemény réteg formájában jelentkezett, melyet a szelvény egész területén sikerült megfigyelni. Az idei évben szerettünk volna választ kapni arra a kérdésre, hogy a szelvényből a korábbi ásatási idényben előkerült nagy mennyiségű kályhacsempe-leletegyüttes tartozhatott-e egy, a pincében állt kályhához. Az idei ásatási év végén arra a feltételezésre jutottunk, hogy az eddig feltárt nagyszámú leletanyag talán az épület padlásán tárolt, szétbontott cserépkályhából származhat. Az ásatási hét második felében megtisztítottuk az omladékrétegtől a pincehelyiség ÉNy-i részét, valamint bejáratát és annak előterét is.

A trapéz alaprajzú ajtónyílás nyugati, külső szélessége 120 cm, míg belső, keleti szélessége 100 cm. A nyílás küszöbszintjét több nagyméretű, lapos kőből alakították ki. A kávak mindkét oldalán a legelső elemet egy, a fal teljes szélességét magában

foglaló, 55-60 cm magasságú, megfaragott forrásvízi mészkő alkotja. Az ajtó befogadására szolgáló hornyokat a keleti, belső oldalon alakították ki.

Az 50. szelvényben elhelyezkedő kerek alaprajzú bástya területét egy megközelítőleg É–D-i tengely mentén osztottuk ketté, melynek északi vége az itt található vízszintes alappontra (HP kő) illeszkedik. Az egyhetes feltárás során az omladékréteg alól kibontottuk a védmű 200-205 cm széles falának keleti és részben déli szakaszát. Az ásatás alkalmával egyértelműen megállapítható volt, hogy a Délnyugati bástya és a déli várfal egymással kötésben van, egy építési periódus eredménye.

A bástya déli oldalán, a faltető tisztításakor egy igen rossz állapotban lévő nyílás (lőrés?) megmaradt részlete került elő a külső falsíktól mért 160 cm-rel beljebb.

A Délnyugati bástya északi részének feltárása közben egy, azt a várudvar felől lezáró fal maradványa került elő. Az északi fal tetejéhez mért -200 cm-en egy boltozatos nyílás maradványainak teteje bukkant elő. A nyílás boltozata, mely talán egy, a bástya alsó szintjére vezető ajtót foglalhatott magában, a minimum 200 cm szélességű falazat teljes keresztmetszetén áthaladt. A nyílás északi oldalán, azaz a mai várudvar alatt többszörösen rétegződött, sötét és váltakozva világos színű mészszemcsés, apró köves feltöltési rétegek érzékelhetőek. A nyílás pontosabb funkciója és kora egyelőre ismeretlen. Munkatársak: Bakos Gábor, Bárdos Nándor, Galgó József, Honti Szabolcs, Hortobágyi Viktor, Nagy S. József.

Gál Viktor

Uppony-Földvár (azonosító: 16890)

A Herman Ottó Múzeum a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO-08D/ÉH/0637-6/2018. iktatószámú határozata alapján falkonzerválási munkálatokat megelőző romtisztítást végzett Uppony-Földvár régészeti lelőhelyen 2019. augusztus 5–7. között.

A munkálatok előzménye, hogy a Miniszterelnökség Társadalmi és Örökségvédelmi Ügyekért, valamint Kiemelt Kulturális Beruházásokért Felelős Helyettes Államtitkársága 2018. február 5-én kelt felhívásában védett régészeti lelőhelyeken történő állagvédelmi munkálatokra – falmaradványok konzerválására, megóvására, továbbá az esetleges balesetveszély megszüntetésére – írt ki pályázatot.

A lelőhely állapota a romtisztítás előtt: nevével ellentétben a helyszínen egy kővár található. A 13. század második felére, 14. század elejére keltezhető

nemesi vár tornya (Bergfried) a veszélyeztetett objektum. A várhely egy DNy-ról ÉK felé, az Upponyi-szorosra lefutó gerincen, sarkantyúhelyzetben található. A gerincet három oldalról a szoros meredek falú völgye határolja, míg DNy-i irányban a hegy erőteljesen emelkedik fölfelé. A gerincet egy kb. 12 m széles, V profilú, ma betöltődve is a vármaghoz képest 4 m mély árok vágja át, ezzel védve azt. A központi vármag ovális, tengelye DNy–ÉK-i, hossza 20–25 m, szélessége 10–12 m. Az ároktól ÉK-re 8 m-re, tehát a vármag É-i felében helyezkedik el a kőfalas, toronyszerű épület romja. A munka megkezdése előtt ezen terület D-i szélében látszott egy L alakú falrész, amelynek ÉK felé futott egy körülbelül 2–2,5 m hosszú szakasza, kb. 40 cm magas falsíkkal. Innen a körülbelül 100 cm magasságig emelkedő falkorona már csak az erodálódó falmagból állt. 2,5 m után ez a falsík megszűnt, ettől kezdve csak az erodált falmag futott tovább ÉK felé, de jól látszott, hogy ez kijelöli az egykori falvonalat. Az ÉK-i oldalon egy nagyobb falmag emelkedett a felszín fölé: 180 cm hosszú, 100 cm magas, nagyon kikopott, csorbázatos.

A háromnapos romtisztítás során a tulajdonképpeni épület DK-i külső homlokzatát bontottuk ki és rendeztük annak előterében a terepet. Az építmény egy kb. 8x8 m-es toronyszerű objektum lehetett. A munkálatok során a fal külső oldaláról távolítottuk el a vékony erdei humuszos, köves törmeléket. Itt, a humuszban egy kifelé lejtő mesterséges járósínt hoztunk létre. Ehhez képest 50–100 cm magasságban feltárult a falsík, mely így legalább 4 kősrnyi magasságú. További részletei a kialakított járósínt alatt egyelőre ismeretlenek. Ez a falsík rézsűs kialakítású, hosszúkásabb alakú, kevésbé sík oldalú kövekből épült. Kialakítása kevésbé rendezett, falvonala kissé girbegurba. Nagyobb felületen megmaradt a fugázása, ám ez sok helyen mélyen kikopott és humusz töltötte ki azt.

A falsík fölött a falmag 70–100 cm-rel magasabban megmaradt. A falmag állaga jó, a habarcs kitölti a kövek közét, jó állapotú. A falmagot alkotó kövek változatos méretűek voltak. A fal kérge gyakorlatilag nem különül el a magjától, nem „szendvicsszerkezetű”, hanem egyidejűleg, együtt emelték a kérget és a magot.

Kiképzett falegyen vonalát nem tudtuk felfedezni a feltárt falrészleten, de mivel a jelenlegi falkorona legmagasabb pontja is egy vízszintesebb síknál vált el az omladéktól, így feltételezhető, hogy volt ilyen kiegyenlítő szint a fal textúrájában, ám az lepusztult.

A falsík mindkét feltárt végében egy-egy kiromlás látható. A DNy-i végében lévő pusztulás egy támpillér egykori helye lehetett. Ez a pillér közvetlenül a toronyépület DNy-i sarkánál helyezkedett el,

véltetőleg innen fordul be merőlegesen a torony falazata.

Az ÉK-i végében egy ettől nagyobb kiromlás tárult fel, mely az épület egykori ÉK-i sarkán található, az itt beforduló fal teljesen kiomlott. Ezt a kiromlást az üledékes jellegű alapkőzetig kitisztítottuk.

A fal DK-i homlokzatának külső hossza (a feltételezett ÉK-i és DNy-i sarkok között) 780 cm. A fal vastagsága a rézsű aljáról mérve 220 cm, a rézsű tetején 200 cm.

Ha szabályos négyzet alakú volt, akkor körülbelül 8x8 m-es külső és 4x4 m-es belső méretű, toronyszerű épület lehetett, ami a falvastagság alapján több emelet magasán állhatott.

A romtisztítást követően elvégeztük a feltárt fal 3D-s fotózását, továbbá elkészítettük a geodéziai felmérését.

Az elvégzett romtisztítás célja a konzerválási munkálatok pontosítása és a falfelület kitisztítása volt. A falkonzerválási munkálatokra 2019. október 24–25-én került sor, melyeket a Nova Alpin Kft. végzett, régészeti szakmai irányítás mellett. A falazás megkezdése előtt a kivitelező a meredek hegyoldalban kiépített csörlőtechnikás kötélpálya segítségével felszállította a nyersanyagot (400 kg MM3 típusú zsákos trasszhabarcsot és 180 l vizet).

A kivitelezés során visszafalazták a mozgó köveket. A falmagban a hiányzó fugázást pótolták, a vízszákokat megszüntették, a falmagon a fugákat (a falközéptől indulva) kifelé lejtették. A meglévő falsík teljes felületén mélyfugázással kijavították a fugákat. A feltételezett támpillér helyén (a falazat DNy-i végében) a falsíknál mélyebben, csorbázatos módon statikailag megerősítették a falazatot. Ugyancsak csorbázatos módon, statikailag megerősítették, azaz aláfalazták a fal ÉK-i végében lévő kiromlást, így megszüntetve az aláhajlásokat. A friss fugázást bőrkemény állapotban mindenhol visszadörzsölték, így a romfal kőtextúrája megfelelően érvényesül.

A falazáshoz szükséges nyersanyagot a rom előterének augusztusi tereprendezése során kitermelt és depóniába gyűjtött kőanyag biztosította. A kivitelezés befejezését követően a terepet rendezett módon, hulladékmentesen hagyták.

Az állagvédelmi munkálatok után a falról 3D-s fotódokumentációt készítettünk, melyből mérethelyes ortofotó készült a fal felszíni kiterjedéséről és szembenézetéről.

Szörényi Gábor András

1. kép. Aszaló-Sárkány II. lelőhely feltárt részlete a II. világháborús lövészárórendszer árkával (fotó: Nagy Zoltán)
Fig. 1. Excavated part of the Aszaló-Sárkány II. site with the trench system of World War II. (Photo by Zoltán Nagy)

2. kép. II. világháborús lövészárórendszer feltárt részlete Ináncs-Csobádi-pataktól K-re lelőhelyen (fotó: Nagy Zoltán)
*Fig. 2. An excavated part of the trench system of World War II. at the site Ináncs-Csobádi-pataktól K-re
(Photo by Zoltán Nagy)*

3. kép. Méra-Nagy- és Kishegy 2. lelőhely, S2 temetkezés, a sírgödör északi oldala mentén sarlófényes eszközbetéttel (fotó: Galkó József)

Fig. 3. Méra-Nagy and Kishegy site 2, burial S2, with lusted tool insertion along the northern side of the grave pit (Photo by József Galkó)

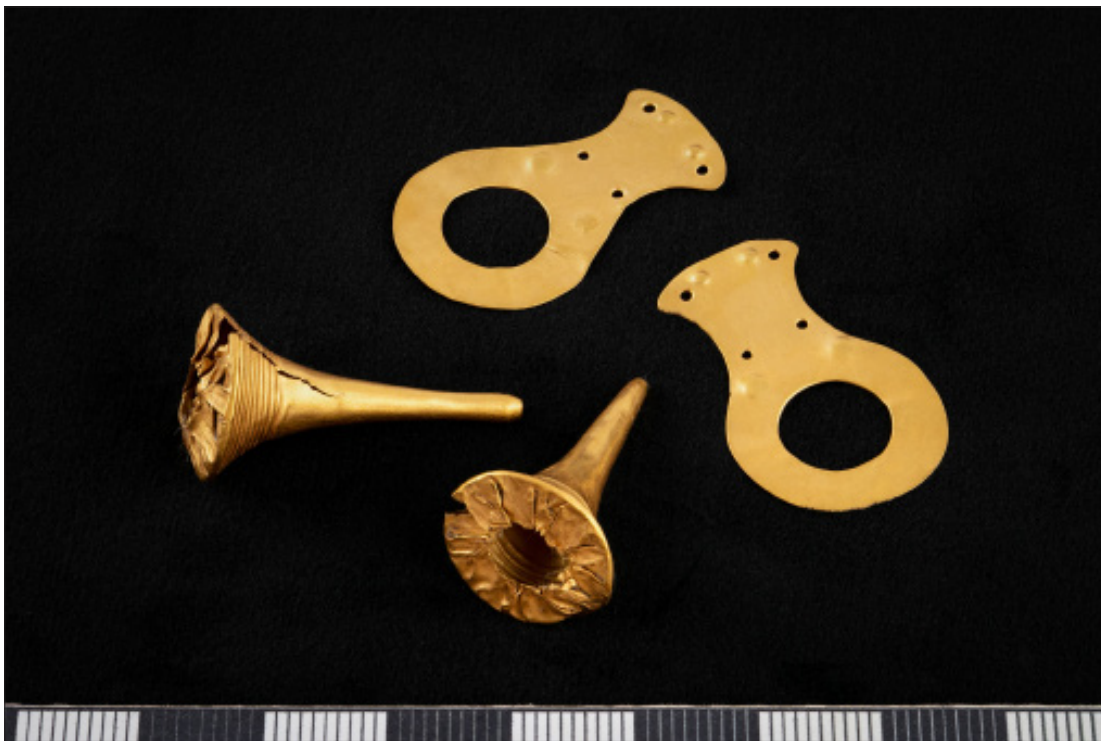

4. kép. Velemi típusú fibula Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhelyről (fotó: Németh Attila)

Fig. 4. Velem type fibula from the Bükkábrány-Bánya VIII/E site (Photo by Attila Németh)

5. kép. Kelta üvegkarperec töredéke Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhelyről (fotó: Németh Attila)
 Fig. 5. Fragment of a Celtic glass bracelet from the Bükkábrány-Bánya VIII/E site (Photo by Attila Németh)

6. kép. Középső rézkori sír aranycsüngői Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhelyről (fotó: Baranczó Benedek)
 Fig. 6. Golden pendants from a Middle Copper Age grave from the Bükkábrány-Bánya VIII/E site
 (Photo by Benedek Baranczó)

7. kép. Késő rézkori szarvasmarha-áldozat Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhelyről
(fotó: Hortobágyi Viktor Lajos)

Fig. 7. Late Copper Age cattle sacrifice from the Bükkábrány-Bánya VIII/E site (Photo by Viktor Lajos Hortobágyi)

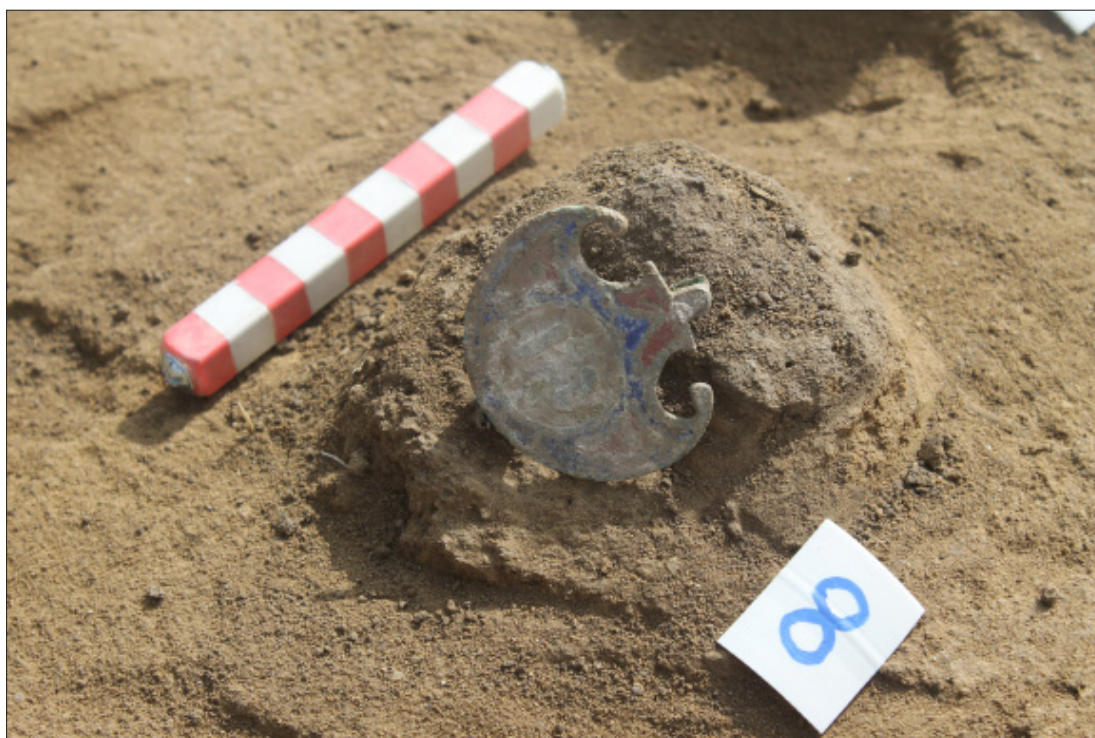
8. kép. Római császárkori kemencealapozás Bükkábrány-Bánya, VIII/E lelőhelyről (fotó: Németh Attila)
Fig. 8. Roman Imperial Age kiln foundation from the Bükkábrány-Bánya VIII/E site (Photo by Attila Németh)

9. kép. Vas fokos Encs-Mogyorós-part lelőhelyről (fotó: Hortobágyi Viktor Lajos)
Fig. 9. Iron hammer-axe from the Encs-Mogyorós-part site (Photo by Viktor Lajos Hortobágyi)

10. kép. Középső neolitikus háromszögfejú agyagplasztika töredéke
Hejőpapi-Darvas-föld Délkelet lelőhelyről (fotó: Baranczó Benedek)
*Fig. 10. Fragment of a Middle Neolithic triangular-headed clay plastic art
from the Hejőpapi-Darvas-föld Délkelet site (Photo by Benedek Baranczó)*

11. kép. Szarmata kori pelta alakú emailos fibula Hejőpapi-Darvas-föld Délkelet lelőhelyről
(fotó: Balogh Marcell)
*Fig. 11. Sarmatian pelta-shaped enameled brooch from the Hejőpapi-Darvas-föld Délkelet site
(Photo by Marcell Balogh)*

12. kép. A hasvonalán bütyköket körülölelő futóspirállal díszített bögre Hernádkak-Elkerülő út lelőhelyről.
1. Az előkerülését követően (fotó: Galkó József), 2. restaurálva (fotó: Baranczó Benedek)
*Fig. 12. A mug decorated with a running spiral surrounding the knobs on its belly line
from the Hernádkak-Elkerülő út site. 1. After its discovery (Photo by József Galkó),
2. Restored item (Photo by Benedek Baranczó)*

13. kép. A Szendrő-Alsó vár területén előkerült sarokfal (fotó: Gregóczki Gergő)
Fig. 13. Corner wall found in the area of Szendrő-Alsó vár (Photo by Gergő Gregóczki)

14. kép. A Szendrő-Alsó vár területén kiásott gödör metszefala (fotó: Gregóczki Gergő)
Fig. 14. Cross-section of the wall of the pit unearthed in the area of Szendrő-Alsó vár (Photo by Gergő Gregóczki)

15. kép. Szikszó-Hell Ring I. lelőhely egyik jellegzetes, sírépítménnyel ellátott szórthamvas sírja. A déli oldalon jól megfigyelhető a lejárat nyoma, a hamvakat a behúzott peremű tál mellé szórták (fotó: Simon József)
Fig. 15. One of the characteristic scattered cremation burials with a tomb structure at the Szikszó-Hell Ring I. site. On the south side, a trace of the way down can be clearly seen, the ashes were scattered next to the bowl with the inverted rim (Photo by József Simon)

16. kép. Gazdag kerámiamelléklettel ellátott szórthamvas sír Szikszó-Hell Ring I. lelőhelyről, nagyméretű oszlophelyekkel a sarkokban. A temetőrészlet egyetlen díszített korsója közepén látható (fotó: Simon József)
Fig. 16. A scattered cremation burial with rich grave goods of ceramics from the Szikszó-Hell Ring I. site, with large post holes in the corners. The only decorated jug in the cemetery part is visible in the middle (Photo by József Simon)

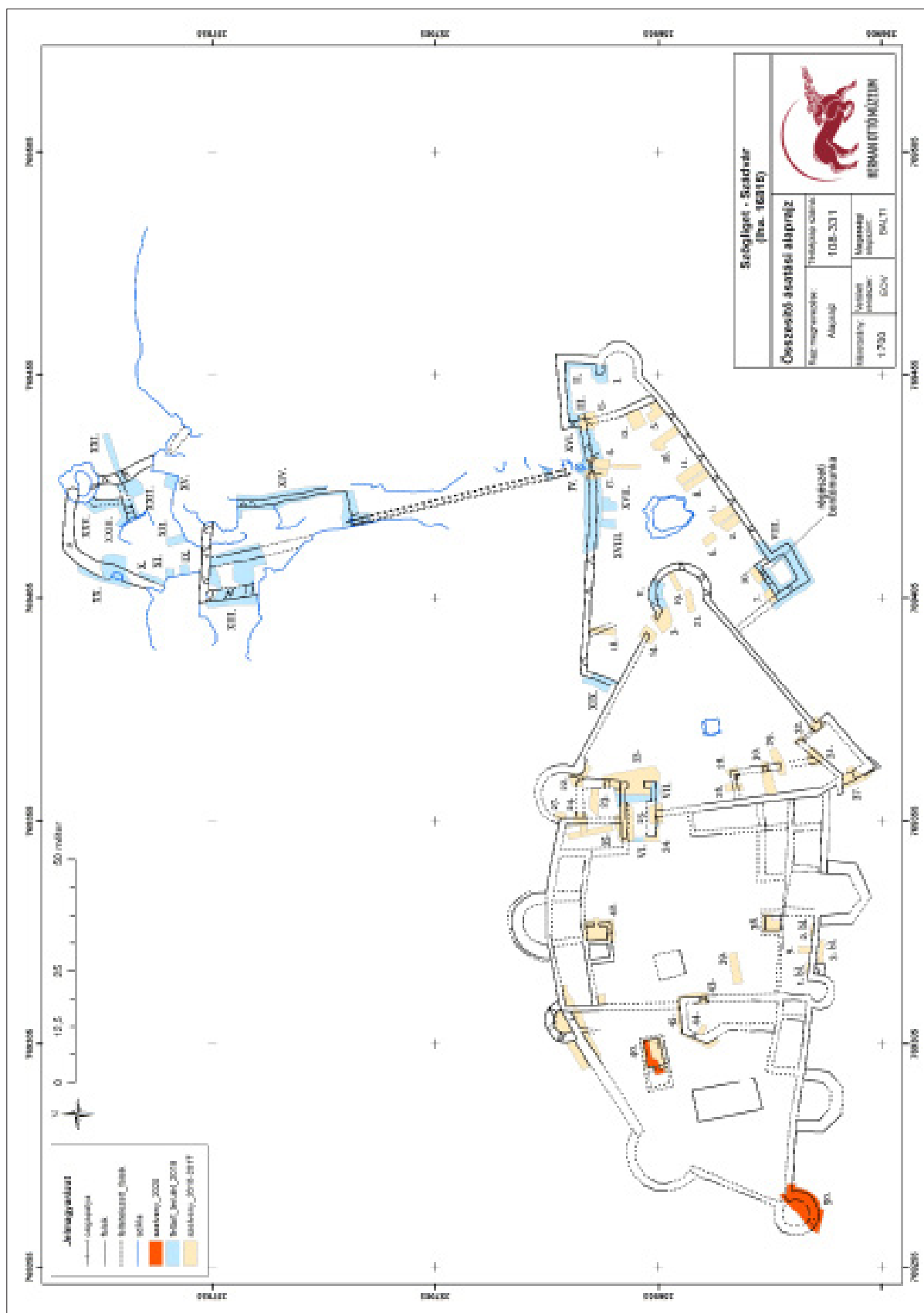
17. kép. Kettős szórthamvas temetkezés Szikszó-Hell Ring I. lelőhelyről, melyben a mellékletek szerint két nő maradványait helyezték el (fotó: Simon József)

Fig. 17. Double scattered cremation burial from the Szikszó-Hell Ring I. site, where the remains of two women were placed, according to the grave goods (Photo by József Simon)

18. kép. A temető legjobb megtartású, zsugorított vázas temetkezése Szikszó-Hell Ring I. lelőhelyről (fotó: Simon József)

Fig. 18. The best-preserved, contracted burial of the cemetery from the Szikszó-Hell Ring I. site (Photo by József Simon)

19. kép. Szögliget-Szadvár összesítő alaprajza a 2010–2020. évek régészeti munkái alapján (készítette: Gál Viktor)
 Fig. 19. Summary floor plan of Szögliget-Szadvár based on the archaeological works of 2010–2020. (Made by Viktor Gál)

